

**NUORTEN TENNIKSENPELAAJIEN
ARVOT JA MORAALIKÄYTTÄYTYMINEN**

Mari Nieminen

**Liikuntapedagogiikan
Pro gradu -tutkielma
Syksy 2001
Jyväskylän yliopisto**

TIIVISTELMÄ

Mari Nieminen. Nuorten tenniksenpelaajien arvot ja moraalikäyttäytyminen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma, 2001, 57s.

Tutkimus kuuluu Euroopan Neuvoston Urheilukomitean "Eettiset arvot nuorten urheilussa"- projektiin. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla 20 nuorta tenniksenpelaajaa. Haastattelun jälkeen heitä pyydettiin järjestämään arvoja tärkeysjärjestykseen kyselylomakkeelle. Haastateltavista 19 oli poikia ja yksi tyttö. Kaikki olivat iältään 12-16-vuotiaita. Haastateltavat olivat kotoisin neljältä eri paikkakunnalta: Jyväskylä, Lahti, Kuopio ja Helsinki. Haastattelut tehtiin keväällä 1992. Kerättyä aineistoa käsiteltiin kvalitatiivisin tutkimusmenetelmin, joten tulossiossa on kuvailtu suomalaisten nuorten tenniksenpelaajien eettisiä arvostuksia ja moraalikäsitteitä.

Tutkimuksen ongelmanasettelu perustui tarpeeseen saada suuntaa-antavaa tietoa nuorten urheilijoiden eettisistä arvostuksista. Yleisesti ottaen nuoret tenniksen pelaajat ovat sosiaalistuneet tenniksen sääntöihin ja normeihin ja pitävät tennistä herrasmieslajina. Itse pelaamista ja kentällä, sekä kentän ulkopuolella hyvin käyttäytymistä pidetään tärkeämpänä kuin voittamista. Pelaajat ovat hyvin perillä tenniksen etiketistä ja noudattavat sitä omassa toiminnassaan suurimmaksi osaksi. Tenniksenpelaajilla tuntuu olevan sisäistettynä ”parempi voittakoon”-periaate. Kunhan itse on toiminut reilusti ja antanut kaikkensa, ei lopputuloksella ole niin väliä. Pelaaja voi olla tyytyväinen itseensä, jos on pelannut omien kykyjensä mukaisesti, vaikka ei olisi voittanutkaan ottelua. Kilpailun taso vaikuttaa kuitenkin moraaliseen käyttäytymiseen ainakin joidenkin pelaajien kohdalla. Sääntöjen vastaista toimintaa saatettiin harkita jos kyseessä oli tosi tärkeä ottelu. Tenniksessä, ollen yksilölaji, on vastuu moraalista ratkaisusta pelaajalla itsellä, joten se lisää nuorten kypsyyttä moraaliseen ajatteluun.

Tärkeimmiksi instrumentaaliksi arvoiksi nousivat rehellisyys, itsensä hallitsevuus, hyväntuulisuus, kunnianhimoisuus ja älykkyys. Tärkeimmiksi terminaaliksi arvoiksi nousivat terveys, itsekunnioitus, onnellisuus, mielihyvä ja vapaus.

Avainsanat: arvot, moraalit, fair play, urheiluhenkisyys

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

JOHDANTO.....	1
1. ARVOT.....	2
1.1. Arvon määrittelyä.....	2
1.2. Arvojen luonne.....	3
2. MORAALI.....	6
3. ARVOT JA MORAALIKÄYTTÄYTYMINEN.....	8
3.1. Tahdon heikkous.....	8
4. URHEILU JA MORAALI.....	11
5. MORAALI JA EETTISET ARVOT URHEILUSSA.....	14
5.1. Fair play.....	14
5.2. Sportmanship-reilu urheiluhenkisyys.....	15
6. TENNIS LAJINA.....	17
6.1. Yksilölajit.....	17
6.2. Lajianalyysia.....	18
6.3. Tennisetiketti.....	19
6.4. Kansainvälisen Tennisliiton käytösohjeet.....	20
7. TUTKIMUSONGELMAT.....	22
8. TUTKIMUSMENETELMÄT.....	23
8.1. Tutkimusjoukko.....	23
8.2. Puolistrukturoitu haastattelu.....	23
8.3. Haastattelujen toteuttaminen.....	23
8.4. Arvojen mittaaminen Rokeachin mallin mukaan.....	24
8.5. Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.....	24
8.6. Tutkimusaineiston purku ja analysointi.....	25

9. TULOKSET.....	26
9.1. Toimintavaihtoehtojen kuvailu.....	26
9.2. Arvomittauksen tulokset.....	34
10. POHDINTA.....	37
LÄHTEET.....	40
LIITTEET	

JOHDANTO

Yleinen käsitys siitä, että urheiluun osallistuminen on sisäisesti positiivista, kasvattaa luonnetta, edistää persoonallisuuden kehitystä, aikuistaa, luo ymmärtämyksen sellaisille käsitteille kuten reilu peli ja rehellinen yrittäminen, ei tunnu pitävän paikkaansa urheiluympäristössä nykypäivänä.

Urheiluun osallistumiseen liittyviä negatiivisia asioita, kuten aggressiivinen käyttäytyminen, epäreilu peli, tuomarin ja vastustajan kunnioittamattomuus, ajanpelaaminen, petkuttaminen ja väkivaltaisuus tulee urheilussa esille jatkuvasti.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää minkälaisia spontaanisti ilmaistuja arvoja nuorilla tenniksenpelaajilla on ja miten arvot heijastuvat oman lajin konkreetteihin tilanteisiin. Tarkoituksena on myös selvittää sitä, missä määrin arvot ja käyttäytyminen eivät ole aina samanlaisia vaan saattavat olla joskus ristiriidassa, sekä millainen käsitys pelaajilla on tenniksen moraalista.

Tutkimus on osa Euroopan neuvoston projektia, joka kartoittaa eettisiä arvoja nuorten urheilussa. Projektin tarkoituksena on löytää keinoja, joiden avulla voitaisiin estää eettisten ongelmien siirtyminen lasten ja nuorten urheiluun ja toisaalta edistää ja tukea nuorten moraalisen ajattelun kehitystä.

Aineisto kerättiin puolistrukturoituina haastatteluina, jotka pohjautuivat oman lajin ongelmatilanteisiin. Näiden tilanteiden pohjalta päästiin keskustelemaan erilaisista käyttäytymismahdollisuuksista moraalisen ongelman sisältävissä tilanteissa. Haastattelun päätteeksi pelaajille esitettiin Rokeachin arvomittauksessa (RVS) käyttämät arvot, jotta he voisivat asettaa arvot omaan tärkeysjärjestykseen.

1. ARVOT

1.1. Arvon määrittelyä

Arvolla voidaan tarkoittaa kaikkea sitä, mikä on tavoiteltua, haluttua, tarvittua ja arvostettua. Arvo voi tarkoittaa myös vapauksia, oikeuksia ja hyveitä. Arvo on seikka, johon rationaalinen toiminta tähtää. Arvot ovat valintoja ohjaavia ja arvioivia preskriptiivisiä seikkoja, jotka määräytyvät intentioista, suunnitelmista, päätöksistä ja teoista käsin. Tässä mielessä arvot ovat subjektiivisia. Toisaalta ne ovat myös objektiivisia, sillä tekijä ei aina itse tiedä mihin hän pyrkii. (Airaksinen 1987, 130-133.)

Moore väitti, että arvoa on mahdotonta määritellä. Hän ajattelee, että arvo on maailman asioille ja olioille kuuluva yksinkertainen ja analysoimaton ominaisuus. Kuitenkin hän erottaa toisistaan itseisarvot ja välinearvot. Itseisarvoilla hän tarkoittaa sellaista toiminnan hyvää päämäärää, jonka haluttavuus riippuu vain siitä itsestään. Välineiden arvo syntyy vasta kun ne liittyvät johonkin mahdolliseen käyttöön. (Airaksinen 1987, 134.)

Kari Turusen mukaan perustellusti voi väittää, että on olemassa ehkä vain kolme arvoa; totuus, kauneus ja hyvä (tai hyvyys). Muilla arvokkaaksi koetuilla asioilla on toinen asema ja olemus, vaikka niitä kutsutaan arvoiksi. Näille kolmelle varsinaiselle arvolle on ominaista se, että niitä voidaan vain tavoitella ja niihin voidaan suuntautua. Niiden lopullinen saavuttaminen ei ole kuitenkaan mahdollista. Ei ole esimerkiksi mahdollista, että myöhemmät pyrkimykset tulisivat tarpeettomiksi, ikään kuin arvo olisi ruumiillistunut johonkin muodostuneeseen ajatukseen, tunteeseen, esineeseen tai tekoon, tai jonkun ihmisen mieleen. (Turunen 1992, 22.)

Arvojen käsite on esillä useasti silloin, kun käsitellään fairplaytä ja ajatusta siitä, että urheilu on tehokas väline kehittämään toivottuja sosiaalisia ja moraalisia arvoja. Fairplaytä voidaan tutkia kolmelta tasolta: Käyttäytymisen, asenteiden ja arvojen tasolta. Kaikki edellämainitut liittyvät läheisesti toisiinsa, mutta eivät ole kuitenkaan aivan samoja. Ehkäpä parhaan mielikuvan arvoista on kehittänyt Milton Rokeach, joka pitää arvoja keskeisinä kognitiivisina rakenteina, joiden mukaan ihmiset järjestävät elämänsä.

1.2. Arvojen luonne

Rokeachin (1973) mukaan arvo on pysyvä, mutta ei täysin muuttumaton, koska tällöin yksilön ja yhteiskunnan muuttuminen olisi mahdotonta. Arvojen pysyvä ominaisuus johtuu suurimmaksi osaksi siitä, että ne opetetaan ja opitaan eristyksessä muista arvoista kaikki-tai ei mitään-periaatteella. Arvot opitaan sisäisesti joko halutuiksi tai ei halutuiksi. Koska arvot opitaan ehdottomina, tulee niiden suhteellinen tärkeys esiin vain arvojen vastakkainasettelussa. Urheilussa esim. voimme arvostaa sekä rehellisyyttä, että menestystä, mutta kun ollaan tilanteessa, jossa menestystä voi saavuttaa vain rehellisyyden kustannuksella, tulee esiin molempien arvojen suhteellinen tärkeys. (Rokeach 1973, 5.)

Kehittyessään lapsi joutuu ristiriitatilanteisiin, joissa monet arvot kilpailevat toisiaan vastaan. Tällöin joudutaan punnitsemaan arvojen tärkeyttä ja nuori joutuu päättämään mikä arvoista on hänelle itselle tärkein. Vähitellen kokemuksen kautta ja kehittymisen myötä opimme yhdistämään meille opetetut arvot hierarkisesti organisoituun systeemiin, jossa jokainen arvo on tärkeysjärjestyksessä suhteessa muihin arvoihin. (Rokeach 1973, 6.)

Arvo on uskomus, jolla on kolme komponenttia; kognitiivinen, affektiivinen ja käyttäytymistä ohjaava. Kognitiivisella komponentilla tarkoitetaan sitä, että arvon omaava ihminen tietää oikean tavan käyttäytyä. Arvon affektiivisuutta kuvaa se, että ihminen voi olla tunteenomaisesti ja vaikuttavasti puolesta tai vastaan jotakin arvoa. Arvolla on käyttäytymistä ohjaava merkitys siinä mielessä, että kun arvoa aktivoidaan syntyy toimintaa suhteessa kohteeseen tai tapahtumaan. Jokaisen ihmisen todellinen käyttäytyminen riippuu omien asenteiden ja arvojen lopullisesta erittelystä kohdetta tai tapahtumaa kohtaan. Arvo viittaa käytöstapaan tai olemassaolon päätöstilään (end-state of existence). Tässä yhteydessä Rokeach viittaa instrumentaalisiin ja terminaalisiin arvoihin. Hänen mukaansa instrumentaalisten ja terminaalisten arvojen eroa ei voi jättää huomioonottamatta teoreettisessa ajattelussa tai arvojen mittauksessa. Terminaalisten arvojen kokonaismäärä ei ole välttämättä sama kuin instrumentaalisten arvojen kokonaismäärä. Tämän lisäksi instrumentaalisten ja terminaalisten arvojen välillä on toiminnallinen suhde, jota ei voi jättää huomiotta. (Rokeach 1973, 7.)

Terminaaliset arvot voivat olla joko persoonallisia tai sosiaalisia. Persoonallisella terminaalilla arvolla tarkoitetaan yksilökeskeisyyttä ja henkilökohtaisuutta, intrapersonaalisuutta. Sosiaalisella terminaalilla arvolla tarkoitetaan yhteiskuntakeskeisyyttä, interpersonaalisuutta. Olemassaolon päätöstiloiista (end-state of existence) puhdistautuminen ja mielenrauha ovat intrapersonaalisia, kun taas maailmanrauha ja veljeys ovat interpersonaalisia. (Rokeach 1973, 8.)

Instrumentaaliset arvot voivat olla moraalisia tai pätevyysarvoja. Moraalisten arvojen käsite on huomattavasti kapeampi kuin yleinen käsitys arvoista. Moraaliset arvot viittaavat pääasiallisesti käyttäytymistapoihin, eivätkä välttämättä kosketa arvoja jotka liittyvät olemassaolon päätöstiloihin. Toisaalta moraaliset arvot viittaavat vain sellaisiin instrumentaalisiin arvoihin, jotka ovat interpersonaalisia ja joita rikottaessa heräävät syyllisyyden tunteet väärintekemisestä. Pätevyysarvojen rikkomisesta seuraa häpeän tunne omasta riittämättömyydestä enemmän kuin syyllisyyden tunne väärintekemisestä. (Rokeach 1973, 9.)

Kulttuurissa – puhetavoissa, käyttäytymisessä, ajattelussa jne. lapsi ja nuori kohtaavat arvot jollain lailla olemassa olevina, ja jotain niitä vastaavaa herää hänen sisäisessä kokemuksessaan. Alussa arvotietoisuus tulee esiin epäitsenäisinä ja mallien mukaisina tapoina, mutta kehittyessään ehkäpä itsenäisenä ja riippumattomana arviointiperustana. Arvoissa on jotakin sellaista ehdottomuutta, että niiden on nähty kuuluvan ihmisen ydinolemuksen. Arvojen tehtävänä on prosessoida yksilön kokemuksia. Arvot ovat myös paradoksaalisia: niitä arvostetaan, mutta niiden saatetaan katsoa ilmenevän vain tietyissä erityisissä muodosteissa, sisällöissä tai käytänteissä. (Turunen 1992, 52.)

Arvojen luonteelle on ominaista se, ettei niitä voi täysin määritellä muuttamalla ne toisiksi käsitteiksi. Arvoilla on siis jotain omaa todellisuuttaan. Ne tuntuisivat olevan jokin sellainen oma todellisuuden tasonsa, joka kohdataan silloin, kun arvojen vaatimukselle ja arvokkuudelle herätään. (Turunen 1992, 53.)

Arvot ovat todellisia voimia sekä yksilön, että yhteiskunnan elämässä. Elämä tarvitsee arvoperustan. Arvot ovat tärkeitä kehittäviä tekijöitä, niistä luopuminen aiheuttaisi monenlaista sekasortoa, esimerkiksi yksilön kehityksen katkeamisen. Arvoissa on myös syvyyttä ja ankaruutta. Arvojen ilmentymät, yhteydet ja vaikutukset ovat melkein rajattomia. Tämän takia niitä voi yrittää vain tiedostaa ja luonnehtia hahmollisesti. (Turunen 1992, 56.)

Uskomusten katsotaan liittyvän myös läheisesti arvoihin. Uskomusten katsotaan olevan kognitiivisia rakenteita, jotka antavat ihmisille puitteet katsella maailmaa. Rokeach on kuvaillut kolme erityyppistä uskomusta: a) Kuvailevat uskomukset, jotka voidaan varmistaa, b) arvioivat uskomukset, joissa kohde arvioidaan joko hyväksi tai pahaksi ja c) määräävät uskomukset, joiden mukaan teot tai päämäärät ovat joko suotavia tai ei-suotavia. (Rokeach 1973, 4.)

Asenteiden ja arvojen käsitteellinen erottaminen on pääasiallisen tärkeää tutkimuksen muotoilussa, koska ne molemmat vaativat oman tyyppisen mittaussysteemin. Asenteiden mittaamiselle on olemassa monenlaisia mittaustekniikoita, kun taas arvojen reliaabeli mittaaminen on vielä väittelyn alla.

2. MORAALI

Moraalilla tarkoitetaan ihmisen subjektiivista kykyä erottaa oikea väärästä ja hyvä pahasta (Harva 1980, 9). Moraalin olemassaolo edellyttää Airaksisen (1987) mukaan preskriptiivisyys-, universaalisuus-, autonomisuus- ja ylivertaisuustekijöiden olemassaoloa. Preskriptiivisyys tarkoittaa sitä, että moraalin kieli ei vain kuvaa asioita, vaan se käskää tekemään jotain, kehottaa sitoutumaan johonkin, esimerkiksi rehellisyyteen, vaatii kiittämään ja tuomitsemaan valintoja. Moraali ei ole siis asioissa, tunteissa tai päämäärissä, vaan kielessä. Universaalisuustekijän mukaan kaikkia ihmisiä koskevat samat säännöt. Arvioinnit eivät ole siis sidoksissa kehenkään erityiseen henkilöön tai hänen rooliinsa. Moraalin autonomialla, itsenäisyydellä, viitataan moraalin sisäisiin ja ulkopuolisesta riippumattomiin arvoihin. Ylivertaisuus taas määrittelee moraalin periaatteet ihmisille tärkeimmiksi ja kaiken yläpuolella oleviksi arvoiksi. (Airaksinen 1987, 62-77.)

Tiedollisen kehitysajattelun mukaan jokainen yksilö käy läpi moraalikehityksen eri tasot, jotka kaikki sisältävät laadullisesti erilaisen ajattelutavan oikeasta ja väärästä. Yksilö kehittää uuden ja korkeammalla tasolla olevan moraalisen ajattelun ainoastaan ratkaisemalla moraalisia kysymyksiä, jotka vaativat häntä ajattelemaan uudenlaisella kehittyneellä tavalla. Urheilijoita pidetään usein moraalijattelultaan kehittyneempinä kuin he ovat. Urheilevia lapsia ja nuoria kohdellaan monesti kuin aikuisia ilman kasvun ja kehittymisen ohjausta. (Toner 1991)

Keskeinen tunnusmerkki moraalisuudelle on Piaget'n (1983) mukaan yksilön kunnioitus sääntöjä ja sosiaalista järjestystä kohtaan sekä oikeudenmukaisuuden tajuaminen. Piaget erottaa moraalisen ajattelun kehittämisessä kaksi vaihetta, moraalisen realismin vaiheen ja autonomisuuden vaiheen. Moraalisen realismin vaiheessa lapsi tarkastelee sääntöjä pyhinä ja muuttumattomina noudattaen niitä kirjaimellisesti ollessaan noin 10-11 vuotias. Sääntöjen merkitys käyttäytymisen ohjaajana on lapsen mielestä jokaiselle samanlainen ja yhtä tärkeä. Hyvät teot palkitaan ja vääristä teoista saa rangaistuksen, joten elämä on oikeudenmukaista ja reilua. Lapsen ajattelun perusta muuttuu noin 12-vuotiaana ongelmatilanteissa, joissa joko omat tai muiden päätökset ovat joko oikeita tai väärä. Hän on siirtymässä autonomisuuden tasolle. Säännöt eivät enää ole muuttumattomia tai joustamattomia, ennalta määräviä käyttäytymisohjeita. Moraalisesti autonomista vaihetta elävä nuori ymmärtää erilaisten näkökulmien tarkastelun tärkeyden ja muiden

tarpeet toimittaessa moraalisesti oikein tai väärin. Moraalisesti autonominen nuori osaa peleissä muunnella ja tarkastella sääntöjä. Moraalisesti autonominen nuori voi asettua toisen asemaan ja määritellä toisen yksilön tarpeet ja tavoitteet ennen käyttäytymisen arviointia. Säännöt ovat kuitenkin tärkeitä, koska niitä voidaan soveltaa erilaisiin moraalisiin ristiriitatilanteisiin ja ne heijastavat toisten tarpeita. Kehittymällä minäkeskeisestä ajattelusta kohti rooli-ajattelun taitoja, voi lapsi oppia ymmärtämään toisten tarpeita ja aikomuksia ennen tuomitsemista oikeaksi tai vääräksi.

Moraali on yksi ihmisen ominaispiirteistä. Kaikilla ihmisillä on moraali, mutta kaikki ihmiset eivät ole moraalisia. Moraalittomuuskin on moraalin muoto, nimittäin moraalinen asenne, joka voi tietysin kriteerein arvioituna olla huono. Moraalista ihminen ei pääse irti. Onko moraali hyvä tai huono, tietoinen tai tiedostamaton, todellisuudentulkintaamme ja arvioitamme siitä, mitä meidän on tehtävä, ohjaavat moraalin alueelle kuuluvat tekijät. (Koskinen 1994, 27.)

Moraali on jotakin sisäistä, mitä ihminen itse tahtoo kuunnella ja noudattaa. Moraali vapauttaa voimia ja motivoi itse itsensä. Moraali ohjaa yhdessä tosiasioiden kanssa arvioitamme, päätöksiämme ja tekojamme. Pitääkö moraali, joka meillä on, tehdä tietoiseksi, selkeäksi ja sellaiseksi, että siitä voidaan välittää tietoa muille? Tietoisella moraalilla on paremmat edellytykset olla ristiriidaton ja johdonmukainen. Moraalin sisäiset rakenneosat liittyvät toisiinsa ilman suurempia ristiriitoja ja eri tilanteissa sovelletaan samoja moraalisia periaatteita. Tiedostettua moraalialia tai moraalin tietoista ajattelemista kutsutaan moraalioipiksi eli etiikaksi. Moraalilla ja tiedostetulla moraalilla, etiikalla on kaksi pää rakenneosaa: normit ja arvoarvostelmat. Normit palautuvat tekoihin ja tekojen tyypeihin. Ne voivat olla oikeita tai väriä, säätää velvollisuuden tai täydellisen kiellon. Teot voivat olla myös enemmän tai vähemmän oikeita tai väriä tai moraalin kannalta yhden tekeviä. Arvoarvostelmat liittyvät tiettyihin tiloihin, jotka me arvioimme joko hyväiksi ja tavoiteltaviksi tai pahoiksi, jolloin niitä tulee välttää. (Koskinen 1994, 30-32.)

3. ARVOT JA MORAALIKÄYTTÄYTYMINEN

3.1. Tahdon heikkous

Arvostukset määräävät ja ohjaavat tahtoa, mutta silti on mahdollista toimia vastoin arvostuksiaan. Henkilö tietää, mikä on oikein ja tajuaa sen, että ihmisellä on velvollisuus toimia oikein, silti hän toimii väärin. Miksi? Esimerkkinä : Henkilö tietää, että tehty sopimus on pidettävä. Hän rikkoo kuitenkin sopimuksen tehdäkseen vielä paremman. Hänen moraalinensa määräämä tahto pettää hänet. Ei ole siis riittävää, että henkilö ymmärtää moraaliperiaatteen olevan pätevä, vaan hänellä on oltava motiivi, jotta moraaliperiaate toteutuu käytännössä. Moraali vaatii uhrauksia, jotka olisi osoitettava järkevästi perustelluiksi. (Airaksinen 1987, 155.)

Ihmiset haluavat elämässään erilaisia asioita, esineitä, virkoja, asemia, omaisuutta, mistä usein seuraa, että toiset eivät niitä ehkä voi saavuttaa, ja näin heille aiheutetaan tuskaa ja pettymystä. Tarpeiden tyydyttämisen järjestyksessä esiintyy ristiriitaa. Ihmisen omat tarpeet ovat ristiriidassa toisten ihmisten tarpeiden kanssa. Jos ajattelee vain omaa hyvää, on egoisti, mutta jos ajattelee myös muiden hyvää, on ainakin osittain altruisti. (Turunen 1992, 49.) Altruismi on muita hyödyttävää, vapaaehtoista, ulkoisia palkkioita tavoittelematonta käyttäytymistä, joka tapahtuu omien päämääriensä vuoksi (Bar-Tal 1979, 7). Palkkiottomuus Rosenhan (1972) mielestä altruistisessa käyttäytymisessä on osittain ongelmallista, sillä yksilön saama tyytyväisyys, ilo ja ylpeys käyttäytymisestään ovat palkkioita, mutta vaikeita mitata empiirisesti. Täten altruismi on jossain määrin teoreettinen, hypoteettinen arvo, joka kuitenkin ottaa huomioon käyttäytymisessä sen taustalla olevat motiivit.

Ihmisille on myös tyypillistä se, että teemme monia asioita vain siksi, koska niiden kautta saamme itsellemme jotain, esim. työtä tai kuviteltua arvostusta. Omien tarpeiden ja toisten hyvän välillä on usein ristiriitaa, ja ihminen ratkaisee sen aina jollakin tavalla toiminnassaan, koska tekeminen ei voi pysähtyä. Elämämme on sarja tietoisia ja tiedottomia päätöksiä. Tavanomaista käyttäytymistä on se, että puolustamme omia tarpeitamme esimerkiksi silloin kun ympäristö kohdistaa vaatimuksia tai kritiikkiä meihin. (Turunen 1992, 49.)

Airaksisen (1987) mukaan on olemassa kaksi erilaista ongelman käsitettä: Ongelmat, jotka johtuvat siitä, ettemme tiedä mikä on oikein ; ja ongelmat, jotka johtuvat siitä, ettemme tee oikein, vaikka tietäisimmekin kuinka pitäisi toimia. Jälkimmäisessä tapauksessa tahdon heikkous on rangaistavaa.

Asenteet muodostavat osan ihmisten uskomussysteemistä ja ne ovat myös tärkein käsite monesti sosiaalipsykologiassa. Asennetta pidetään usein alttiutena reagoida positiivisesti tai negatiivisesti johonkin tiettyyn stimulukseen tai asenteen kohteeseen.

Vaikkakin asenteet osoittavat alttiutta erityiseen käyttäytymiseen tiettyä kohdetta kohtaan, käyttäytyminen itsessään voi vaihdella tilanteesta riippuen. Käyttäytyminen viittaa ihmisten tekoihin ja se voidaan määritellä tarkasti ja on myös observeitavissa. Käyttäytyminen tietyissä tilanteissa riippuu sillä hetkellä vallitsevista olosuhteista. Näitä olosuhteita voidaan vaihdella esim. muiden ihmisten läsnäololla, palkkioilla tai rangaistuksilla käytöksen johdosta tai yksilön tunnetilojen vaihtelulla. Päätelmä perustana olevasta tiedosta, joka vaikuttaa siihen, että käyttäytyminen on erityistä, riippuu käytöksellisistä johdonmukaisuuksista. Täten esim. tenniksenpelaajalla voi olla negatiivinen asenne protestointia vastaan, mutta pelatessaan tärkeää ottelua vastustajaa vastaan, joka koko ajan petkuttaa linjapalloissa, voi hän tehdä protestin kilpailujen johtajalle. Sama asenne voi olla perustana silloin kun kyseessä on kieltäytyminen henkilökohtaisten vääryyksien vastustamisesta jokapäiväisessä elämässä. Täten asenne voi aiheuttaa vaihtelevaa käyttäytymistä ja samalla tavoin arvot aiheuttavat vaihtelevia asenteita. Yhdenmukaisuutta arvostavan henkilön odotetaan hyväksyvän ne, jotka tukevat joukkuetta ja paheksuvan niitä, jotka ovat itsenäisiä. Tämän perusteelta voidaan tunnistaa kolmiorakenne a) arvojärjestelmän, b) vallitsevien asenteiden ja c) tietyssä tilanteessa aktivoituneen käyttäytymisen välillä. (Rokeach 1973)

Moraali vaatii itseään kohtaan rehellisyyttä sitä enemmän mitä korkeammalla tasolla ollaan. Pahin asia lopulta johon ihminen saattaa moraalisisessa mielessä langeta on itsepetos. Henkisesti kehittyneimmillä yksilöillä tietoisuus moraalisen puolen tärkeydestä on intensiivisempi kuin vähemmän kehittyneillä. Tämän johdosta on oletettavissa, että henkisesti kehittyneimpien keskuudessa myös moraalista itsepetosta esiintyy yleisemmin. Ihmisen varsinaista moraalista minää eivät voi mitkään patologiset häiriöt vahingoittaa. Sairaus ei esimerkiksi voi tehdä ihmisen moraalista huonoksi. (Ahlman 1982, 135-136.)

Rawlsin ongelmana oli moraaliperiaatteen valinta. Tarvitaan sopimus siitä mille periaatteille yhteinen elämämme rakentuu. Kaikkien ihmisten on myös hyväksyttävä sopimus. Rawlsin lähtökohtana ongelman ratkaisulle oli se, että ihmiset yhdessä valitsevat säännöt, jotka ovat pätevät ja oikeat. Oikeudenmukaisuuskäsitys oli Rawlsilla puhtaasti menetelmällinen. Hän kutsuu tätä reilun pelin periaatteeksi. Reiluudella hän tarkoittaa, että rationaalisesti ajattelevat ihmiset valitsevat itselleen sellaisen moraalin, jonka kanssa he joutuvat elämään koko lopun elämänsä ja silloin kenelläkään ei ole valittamista moraalin suhteen. Rawlsin tehokkuusperiaate tarkoittaa sitä, että hyvinvoinnin jakotapa on tehokas silloin, kun on mahdotonta antaa hyvää yhdelle tai useammalle ihmiselle ottamatta samalla pois joltakin toiselta. Hyvinvointierojen on koiduttava huono-osaisten hyväksi. Rahaa ja muunlaista hyvää on jaettava niin paljon, että rikkaat saavat juuri niin paljon, että köyhien saama hyöty on suurimmillaan. Tätä Rawls kutsuu eroperiaatteeksi. (Airaksinen 1987)

4. URHEILU JA MORAALI

Urheiluun osallistumisen ja moraalisen kehityksen suhdetta Arnold (1994) nimittää positiiviseksi, negatiiviseksi ja neutraaliksi tarkastelutavaksi. Positiivinen näkökulma on usko siitä, että on olemassa selkeä, mutta todistamaton, yhteys joukkueurheiluun osallistumisen ja sosiaalisten ja moraalisten arvojen kehittymisen välillä. Tästä johtuen on syntynyt uskomus, että urheiluun osallistuminen on opetuksellisesti hyödyllistä, koska se automaattisesti johtaa toivottuihin sosiaalisiin ja moraalisiin tuloksiin. Nykyään tämä uskomus on monesti kyseenalaistettu ja todettu, että urheilulla on itseisarvon sijasta merkittävämpi välinearvo sosiaalisten ja moraalisten arvojen opettamisessa ja edistämässä. Neutraali näkökulma on usko siitä, että urheilu on vain peliä, se ei kehitä moraalista ajattelua yhtään enempää kuin mikään muu yhteiskunnallinen ala. Negatiivinen näkökulma on usko siitä, että urheilusta on haittaa moraalin kehittymiselle. Tämä ajattelu perustuu usein ammattimaiseen urheiluun ja urheiluun, jossa voittaminen on kaikki kaikessa.

Urheilutilanteet luovat monia tilanteita, joissa lapselle voidaan opettaa tasa-arvoisuutta, oikeudenmukaisuutta, aggressioiden hallintaa, toisten huomioonottamista ja muita eettisesti hyvinä pidettäviä ominaisuuksia. Toteutuksesta riippuu, onko niistä hyötyä vai haittaa lapsen moraalille kehitykselle. Joukkuepelit ovat hyvä moraalikasvatuksen kenttä. Niissä lapsi joutuu usein tilanteisiin, joissa oma ja muiden etu on ristiriidassa keskenään. Tällöin ohjaajalla on erinomainen tilaisuus opettaa lapsia näkemään vastustajat inhimillisessä valossa, eikä opettaa voittamaan keinolla millä hyvänsä. Mikään voitto ei lapsiurheilussa saisi olla niin tärkeä, että sallittaisiin toisen osapuolen vahingoittaminen. Lapselle itselleen mukanaolo ja osallistuminen on tärkeämpää kuin vain voitto. (Ilmarinen 1983,59.)

Moraali koskee sitä, mikä on siis oikein tai väärin. Käytännössä kysymys oikeasta tai väärästä useimmiten koskee muita ihmisiä. Kyky yhdistää minäidentiteetti ja minän vahvuus toisiin ihmisiin kohdistuviin velvoitteisiin liittyy läheisesti moraaliin. Jos moraalista kehitystä halutaan edistää, tulisi kiinnittää huomiota moraalisen ongelman havaitsemiseen ja tunnistamiseen. Tärkeää olisi myös pohdiskella ja tehdä arviointi siitä, mitä pitäisi tehdä. Huomiota tulisi kiinnittää myös tarkoitukseen ja haluun toimia sekä todelliseen käyttäytymiseen. Moraalista kehitystä on kuvattu pohdiskelu- ja

arviointikyvyn kehittymisenä kykyyn ja haluun tehdä moraalisia päätöksiä itsenäisesti. (Miettinen 2000)

Jos halutaan kehittää lasten moraalista ajattelua esimerkiksi joukkuepelin avulla, on tärkeää että kaikki joukkueesta pelaavat häviämisenkin uhalla. Urheilu itsessään ei kasvata moraalista ajattelukykyä, vaan se miten urheilua toteutetaan. Kun yksilö vapaaehtoisesti osallistuu urheilukilpailuihin, sitoutuu hän samalla noudattamaan urheilun sääntöjä. Jos hän kuitenkin rikkoo sääntöjä, loukkaa hän samalla sitoumusta, jota hän on vapaaehtoisesti lupautunut noudattamaan. Näiden sääntöjen ja sitoumusten opettamisessa on kasvattajalla suuri vastuu. Lapsi ei opi noudattamaan sääntöjä, jos hänen esimerkinsä ovat kelvottomia. Kasvattajien tulisikin korostaa lapsille voittamista kilpailuissa kokemuksena, jolloin urheilun terveet arvot tulisivat esille ja kasvatuksen kannalta haitallinen voittamisen tärkeys väistyisi taka-alalle. (Chandler 1989, 130-131.)

Moraalinen käyttäytyminen on opittua, eli myös se miten yksilö käyttäytyy moraalisisessa ristiriitatilanteessa on tulosta vuorovaikutuksesta yksilön persoonallisuuden ja oppimistapahtuman välillä. Tutkimuksissa nykyään pyritään selvittämään moraalista käyttäytymistä tilannekohtaisten tekijöiden avulla, eikä niinkään persoonallisten ja historiallisten ominaisuuksien avulla. Urheilu on sääntöjen hallitsemaa käyttäytymistä. Urheiluun osallistujien odotetaan noudattavan sääntöjä, vaikka niistä poikkeamista ei huomattaisikaan. Tilanne itsessään ratkaisee usein sääntöjen noudattamisen tai rikkomisen, koska yksilöt eivät ole aina johdonmukaisia tavassaan tulkita sääntöjä itselleen. Sääntöjen rikkominen on vähemmän todennäköistä silloin kun yksilö ymmärtää syyt miksi sääntöjen noudattaminen on tärkeää. Vähäisempää sääntöjen rikkominen on myös silloin kun yksilön oma käyttäytyminen on mallina tai kun yksilö on siinä asemassa, että laatii sääntöjä muille. Kognitiivinen kehitysteoria on suuntautunut ymmärtämään muutoksia moraalisen harkinnan perusteissa oikeasta ja väärästä. Sosiaalisen oppimisen teoria on suuntautunut ymmärtämään käyttäytymistä moraalisisissa ristiriitatilanteissa. (Toner 1991)

Perinteisesti liikuntaa ja etenkin kilpaurheilua on pidetty hyvänä ympäristönä myös moraalisen ajattelun kehittymiselle. Tavoiteltavina ominaisuuksina pidettiin toisen kunnioittamista, kärsivällisyyttä, väsymätöntä rohkeutta, itseluottamusta, itsekontrollia, luonteenlujuutta ja päättäväisyyttä. Tasavertainen kilpailu oli jo varhain osa reilun pelin periaatteita ja siksi säännöt ja niiden kunnioittaminen oli tärkeää. (Telama & Laakso 1995)

Tutkimukset, joissa on verrattu urheilevien nuorten ja muiden nuorten moraalisen ajattelun tasoa ovat osoittaneet, että urheilijoiden moraalinen ajattelu on alemmalla tasolla kuin muiden nuorten. Urheilu sinänsä ei näytä edistävän moraalista ajattelua, mutta tuloksista ei pidä kuitenkaan vetää johtopäätöksiä, että urheilijat olisivat erityisen moraalittomia. Urheilijoiden kuten muidenkin nuorten urheilua koskevat moraaliset arviot olivat huomattavasti alemmalla tasolla kuin tavallista elämää koskettavien tilanteiden arviot. Urheilu nähdään ilmeisesti moraalisessa mielessä omana maailmanaan, jossa sallitaan sellaista, mitä tavallisessa elämässä ei sallittaisi. (Miettinen 2000)

5. MORAALI JA EETTISET ARVOT URHEILUSSA

5.1. Fair play

Kirjoitetut säännöt kilpailuissa määrittelevät kilpailulajin luonteen ja edellyttävät kilpailun tarkoituksen toteuttamiseksi yhdenmukaisuutta urheilijoiden käyttäytymisessä. Reilun pelin eli niin sanotun fair playn säännöt täydentävät urheilun kirjoitettuja sääntöjä. Nämä urheilun kirjoittamattomat säännöt edustavat urheilun moraalialia, koska ne tavallisesti määrittelevät sen, millainen käyttäytyminen tietyissä kilpailutilanteissa on oikeaa ja väärää eettisessä mielessä. Tämän lisäksi ne määrittelevät kilpailun oikean urheilullisen tarkoituksen. Reilun pelin säännöt peilaavat myös todennäköisesti yhteiskunnan kehitysmoraalia eli niitä käsityksiä, jotka määrittelevät yleisesti eettisesti hyväksytyn tai kielletyn käyttäytymisen yhteiskunnassa. (Heinilä 1974)

Urheilun säännöillä on monenlaisia vaikutuksia ja tehtäviä. Ne kertovat urheilijoille miten tulisi toimia, mutta lisäksi sen mitä ei saa tehdä. Omalla tavallaan säännöt ovat pakottavia, koska ne kertovat urheilijoille rangaistuksista, joita seuraa sääntöjen rikkomisesta. Tällä tavalla säännöt saavat urheilijat harkitsemaan laillisten ja laittomien toimenpiteidensä täytäntöönpanoa etukäteen. (Lee 1990)

Vaikka lasten urheilu erotetaan nykyisin aikuisten urheilusta, heijastuu aikuisten maailma näkyvästi lasten ja nuorten urheilussa, etenkin kun on kyse lasten ja nuorten kilpaurheilusta. Lasten ja nuorten kilpaurheilu on muuttunut entistä enemmän aikuisten huippu-urheilun pienoismalliksi, jossa tietynasteinen vilppi ja pikku koiruudet hyväksytään. Lapsille opetetaan tarkoituksella tai vahingossa, kuinka voi häiritä tai hieman jopa vahingoittaa vastustajaa. (Pyykkönen, Telama, Juppi 1989)

Buisman ym. halusivat selvittää nuorten omaa käsitystä fair playstä. Tutkijoille selvisi, että fair play merkitsee muutakin nuorille urheilijoille kuin vain sääntöjen kunnioittamista. Erittäin tärkeänä he pitivät hyviä käytöstapoja, kuten vastustajan kättelyä otteluiden jälkeen ja taitoa olla hyviä häviäjiä, silloin kun parempi on voittanut. Keskustelua saivat aikaan myös kovan ja epäreilun pelin erottaminen toisistaan, sääntöjen taktinen hyväksikäyttö ja vastuukysymykset pelin aikana. Pelaajat olivat halukkaita siirtämään vastuuta omasta käytöksestään tuomarille tutkijoiden havaintojen

mukaan. Myös suorituspaineeet saivat pelaajat väljentämään fair playn-käsitettä. (Lee 1990)

5.2. Sportmanship – reilu urheiluhenkisyys

Arnold (1984) näkee kolme eri lähestymistapaa reilun urheiluhengen ymmärtämiseksi, jotka hänen mukaan on unohdettu yleisen tason keskustelussa urheilun etiikasta. Vaikka kutakin näkökulmaa tarkastellaan erillisenä, on huomioitava, että yksittäin esitettyinä ne ovat hieman karikoituja ja saattavat käytännössä esiintyä päällekkäisinä.

Reilua urheiluhenkeä voidaan lähestyä sosiaalisen yksimielisyyden muotona. Sosiaalisen yksimielisyyden idean mukaan tavoitteena ei ole saada pelaajia pelkästään hyväksymään ja noudattamaan sääntöjä, vaan laajentamaan siitä elämäntapa, joka luo arvoja, yhteistyökykyä ja sisäistä tyydytystä. Tästä syystä ystävyuden arvostus ja kohteliaisuus nähdään arvokkaampana kuin voitontahto ja kunnian tavoittelu. Urheilussa on elementtejä, joiden avulla voidaan kehittää sosiaalista yksimielisyyttä.

Toiseksi reilu urheiluhenki voidaan nähdä mielihyvän edistämisen muotona. Keatingin mielestä urheilun tarkoituksena on välitön hauskuuden haku, mielihyvä ja nautinto – kuitenkin toiset huomioon ottaen. Keating erottaa liikunnasta urheilun, jonka ensisijaisena tarkoituksena on kunnian haku. Hänen mukaansa urheilijalle asetettu tavoite ohjaa hänen käyttäytymistään siten, että päämääränä on tavoitteen saavuttaminen eikä välttämättä yhteistyö. Täten reilu urheiluhenki voi vain hillitä peliä ja tehdä sen sivistyneemmäksi.

Kolmanneksi reilu urheiluhenki voidaan nähdä epäitsekkyyden ilmenemismuotona. Tällöin on kyseessä epäitsekäs käyttäytyminen, joka ottaa huomioon toisten hyvinvoinnin. Altruismi on käyttäytymistä, jota ei tehdä pelkästään sääntöjen noudattamisen vuoksi vaan siksi, että ollaan aidosti huolehtivaisia omista ja vastapuolen kilpailijoista. (Arnold 1984)

Warren Fraleighin mukaan on olemassa kolmentyyppistä sääntöjen rikkomista: tahatonta, tahallista siten, että yritetään välttää rangaistus ja tahallista tavallaan hyväksyen, että toiminnan seurauksena on rangaistus. (Lee 1990; Nilsson 1988, 34.) Tahatonta sääntöjen rikkomista ei pidetä moraalisesti vääränä, mutta tällainen käyttäytyminen pitää oikaista, ettei sääntöjen rikkoja hyödy siitä. Tahallinen sääntöjen rikkominen on taas selvästi moraalisten periaatteiden vastaista. Jos siinä ei samalla esiinny toiminnan salaamista, saatetaan sitä pitää laillistettuna, taktisena toimenpiteenä joukkueen edun saavuttamiseksi. (Lee 1990)

Aggressiivinen käyttäytyminen urheilussa käsittää sekä väkivallan että vihamielisyyden käsitteet.

Väkivalta kattaa lähinnä vakavat fyysisen aggression muodot. Vihamielisyydellä tarkoitetaan taas tietynlaista mielenlaatua, taipumusta osoittaa aggressiota johonkin ärsykkeeseen reagoitaessa. (Martens 1975,111.)

Negatiivisen aggressiivisuuden ilmeneminen urheilussa on myös herättänyt laajaa keskustelua ja huolta urheilun tulevaisuudesta. Aggressiivisuus on enemmän kuin sovinnaitapa, sitä voidaan pitää moraalikysymyksenä. Onko urheilijan moraalisen ajattelun ja väkivaltaisen käyttäytymisen välillä yhteys? Onko niin, että mitä korkeammalla tasolla urheilijan moraalinen ajattelu on, sitä vähemmän hän käyttää aggressiivisiä keinoja. Tutkimuksen mukaan lapset, jotka olivat moraalisesti kypsempinä kuvasivat itsensä itsevarmemmiksi ja vähemmän aggressiivisiksi konfliktitilanteissa kuin vähemmän kypsemmät lapset. (Bredemeier & Shields 1985)

6. TENNIS LAJINA

6.1. Yksilölajit

Yksilölajien harrastajilta vaaditaan erilaisia luonteen ominaisuuksia kuin joukkuelajien harrastajilta. Yksilölajien harrastajien tulee olla tunnekypsiä, järkähtämättömiä, luotettavia ja rauhallisia. Nämä luonteenpiirteet luovat hyvän pohjan menestyvälle yksilölajin harrastajalle. Yksilölajeissa menestyminen karsii myös tehokkaammin ei-toivottuja persoonallisuusominaisuuksia kuin joukkuelajeissa menestyminen. (Korhonen & Lukkarila 1983, 78-79.)

Yksilöurheilijoiden fyysinen kuva itsestään ja itsearvostus ovat korkeampia kuin joukkuelajien edustajilla. Tämä selittyy osaksi sillä, että yksilölajeissa urheilija saa palautteen henkilökohtaisesti. Menestyminen tuo mukanaan positiivista palautetta ja tästä seuraa itsearvostuksen nousu. Poikien ja tyttöjen fyysisen kuvan kokemisessa ja itsearvostuksessa on myös eroja. Keskimäärin pojilla on parempi minäkuva ja itsearvostus kuin tytöillä. (Kuokkanen 1991, 61-62.)

Yksilölajien harrastajat ovat usein määrätietoisempia kuin joukkuelajien harrastajat. Yksilölajien edustajat ilmoittavat asettamansa tavoitteet useammin ja heillä on korkeammat ja pitkälle tähtäävät suunnitelmat omalle urheilu-uralleen. Yksilöurheilijat kokevat myös kilpailemisen tärkeämmäksi kuin joukkuelajien edustajat. (Mäkeläinen 1991, 59-61.)

Ahdistuneisuudessa on myös todettu olevan eroja verrattaessa yksilö- ja joukkueurheilijoita. Joukkuelajien harrastajat ovat keskimäärin ahdistuneempia kuin yksilölajien harrastajat. Tämä johtuu osaksi siitä, että yksilölajin harrastaja kärsii tappionsa omana asianaan ja hänen ei tarvitse kokea pettäneensä ketään muuta kuin itsensä epäonnistumisen sattuessa. Joukkuelajin harrastaja taas on vastuussa koko joukkueelle epäonnistumisestaan ja paine on tällöin kovempi onnistumiseen ja tämä lisää ahdistuneisuutta. (Kuokkanen 1991, 38-39.)

Moraalinen ilmapiiri selittää sitä, että joukkuelajien urheilijoiden on todettu arvioivan urheilun tilanteita alemmalla moraalisella tasolla kuin yksilölajien urheilijat. Normatiivinen paine, joka on yleensä enemmän reilua peliä vastaan kuin sen puolesta, kohdistuu voimakkaasti joukkueurheilussa yksilöihin ja vaikuttaa heidän toimintaansa.

Yksilöurheilussa urheilija joutuu luottamaan itseensä enemmän ja ottamaan henkilökohtaista vastuuta enemmän kuin joukkuelajeissa. (Vallerand/Telama 2000)

6.2. Lajianalyysiä

Tennis lajina edellyttää pelaajalta kykyä nopeisiin ratkaisuihin. Kentällä ei ole monesti aikaa harkita toimintaa ja tehdä ratkaisuja eri vaihtoehtojen punnitsemisen jälkeen. Nopean toiminnan valmius edellyttää tietynlaista henkistä ja fyysistä kiihtymyksen tilaa. Pelaajan täytyy olla taistelunhaluinen ja tähdätä voittoon. Kentälle on aina lähdettävä pelaamaan parastaan huolimatta vastustajasta. Voittoon pyrkivä urheilija ei saa olla empaattinen, vaan hänen tulee olla itsekeskeinen kentällä. Hän tietää mitä haluaa ja lopputuloksena on vastustajan voittaminen.

Tenniksessä on hyötyä siitä, jos pystyy pitämään tunnepurkauksensa aisoissa. Mailan heittäminen, pallon lyöminen katsomoon, vihan vallassa pelaaminen, vastustajan keskittymisen häiritseminen sekä tuomioista riitelemine hajottavat pelaajan kokonaissuoritusta. Pelaajan oma keskittyminen häiriintyy, ja oikeaa pelirytmää on vaikeaa löytää takaisin. Joskus on vaikeaa pitää mielessä kaikki tennisetikettiin kuuluvat säännöt, etenkin virheellisten tuomioiden hyväksyminen, joka vaatiikin paljon itsekuria, mutta on muistettava että se on vain peliä. Parhaaseen lopputulokseen tennispelaaja pääsee, kun hän kentälle tullessaan on sopivassa ruumiillisessa ja henkisessä kiihtymyksen tilassa. Hänen tulisi hallita peliä heti alusta alkaen omien taktisten suunnitelmien mukaan. Virheiden sattuessa pelaajan tulisi keskittyä uudelleen ja säilyttää impulssikontrollinsa vaikeissakin tilanteissa. (Salmimies 1983, 351-353.)

Tennispelaajan täytyy liikkua kentällä nopeasti päästäkseen hyvään lyöntiasentoon paikkaan, jossa lyönti tapahtuu. Pelaajan täytyy pitää vartalonsa kontrollissa, synkronoida kaikki kehon osat, aikaansaada optimaalinen mailankärjen kiihdytys ja koordinoita silmänsä lyöntikohtaan, kaikki tämä samalla kun hän valmistautuu lyömään palloa käyttäen oikeaa nopeutta ja kontrollia. Samanaikaisesti pelaajan täytyy huomioida vastustajan paikka ja liikehdintä kentällä, minkälainen ja minkä suuntainen kierre lähestyvässä pallossa on, ja ulkona pelattaessa ulkoiset olosuhteet esimerkiksi aurinko ja tuuli. Kaiken tämän lisäksi pelaajan täytyy päättää kuinka kovaa hän palloa lyö ja minkälaisella kierteellä. Pelin vaikeus on osa sen kauneutta. Ollakseen taitava tenniksessä, urheilijan täytyy olla etevä monilla eri osa-alueilla. (Groppe 1989)

Henkisen asenteen kehittäminen tenniksessä Douglasin (1982) mukaan on aivan yhtä tärkeää kuin fyysisten taitojen kehittäminen. Voitontahtoinen asenne vaikuttaa usein ratkaisevasti kireän kilpaelin voittamiseen. Tenniksessä on oltava päättäväinen. Päättäväinen pelaaja ponnistelee koko ajan sataprosenttisesti päästäkseen päämääräänsä, tämä vaatii sekä henkistä että ruumiillista kuntoa. Koskaan ei pidä olla tyytyväinen saavutuksiinsa. Mielikuvitus on pidettävä kurissa, koska mielikuvitus vaikuttaa usein siihen miten ihminen reagoi tiettyihin tilanteisiin. Esimerkkinä vastustaja joka pompottaa palloa kuusi kertaa ennen syöttöä. Jos vastustaja pitää tätä tahallisenä häiritsemiskeinona, ei hän pysty lyömään kunnan syötönpalautusta. Vastustajan pitäisikin ajatella että syöttäjä on huolissaan syötöstään ja antaa lisäaikaa vastustajalle keskittyä syötönpalautukseen. Toisaalta mielikuvituksen avulla voi luoda kuvan itsestään pelaamassa upeasti ja voittavan tärkeitä otteluita. Kentällä ollessa tulisi aina hillitä kiukkunsa ja säilyttää malttinsa, ei vain kohteliaisuudesta vastustajaa ja yleisöä kohtaan vaan myös oman itsensä vuoksi. Kiukustuminen häiritsee peliä ja kuluttaa henkisiä voimavaroja ja tästä johtuen pelisuoritukset kärsivät. Vastustaja voi myös saada psykologista etua ajatellen että kiukunpuuska on merkki hermostumisesta. Hyvä kilpailuluonne perustuu varmoihin oikeaoppisiin lyönteihin. Oikeanlaista kilpailuluonnetta voi kehittää hiomalla tekniikkaa ja taitoja, jotka kannustavat pelaamaan vapautuneesti ja varmasti. Pelissä on pidettävä yllä reilua urheiluhenkeä. Tahallinen vastustajan häiritseminen on väärinpeluuta. Väärinpeluuta on monenlaista aina yksinkertaisesta viivytystaktiikasta suunsoittoon jonka tarkoituksena on pelotella, häiritä ja hämmentää vastustajaa joka saattaisi muuten tarjota kovan vastuksen. (Douglas 1982)

6.3. Tennisetiketti

Tennikseen kuuluu monia kirjoittamattomia käyttäytymissääntöjä, joiden noudattaminen ja kunnioittaminen luo edellytykset nautinnolliselle pelille.

Tennisasu on perinteisesti valkoinen, mutta nykypäivänä sallitaan myös muun väriset asusteet. Wimbledonissa vaaditaan vielä asun pääväriksi valkoinen. Yleisillä kentillä pitäisi pukeutua korrektisti ja miehillä tulisi olla paita päällä. Ennen ottelun alkua kätellään vastustajaa ja pallotteluvaiheessa pallot pyritään sijoittamaan vastapelaajalle mahdollisimman mukavasti.

Pelattaessa ottelua ilman tuomaria syöttäjä laskee pisteet ääneen ja ilmoittaa tilanteen jokaisen pallon jälkeen. Molemmat pelaajat vastaavat oman kenttäpuoliskonsa tuomitsemisesta. Vastustaja ei saa mennä toisen kenttäpuoliskolle katsomaan esimerkiksi pallon jälkeä, kysymättä lupaa. Epäselvissä tilanteissa on mahdollista pelata kaksi uutta palloa. Tuomarin ollessa kentällä on pelaajien alistuttava tuomioihin.

Syötön vastaanottajan ei pitäisi palauttaa virheellistä syöttöä verkon yli, koska tästä voi aiheutua syöttäjälle häiriötä. Syöttäjän on varmistuttava siitä, että vastaanottaja on valmiina ottamaan syötön vastaan. Jos pallo osuu verkkonauhaan, rajoihin tai epätasaisuuksiin kentällä aiheuttaen virhepompun, on lyöjän aiheellista pyytää anteeksi, koska sai ansiottoman edun pallossa.

Pallon lyömistä päin vastapelaajaa on syytä välttää, etenkin sekanelinpelissä. Ottelun aikana pelaajan tulisi liikkua hidastelematta, koska hidastelu katsotaan pelihengen vastaiseksi. Nelinpelissä omaa partneria on tuettava. Neuvoja saa antaa, mutta partneria ei saisi arvostella.

Ottelun päätyttyä kiitetään vastapelaajaa rehdisti. Tappiota ei tulisi selitellä, eikä myöskään omaa voittoa pitäisi kommentoida. Tuomaria on myös kiitettävä ottelun jälkeen. (Wuolio 1984, 196-197.)

Junioripeleissä käytäntönä on yleisesti ottaen se, että pelaajat tuomitsevat itse oman kenttäpuoliskonsa. Tämä kasvattaa heitä vastuunottamiseen, mutta toisaalta antaa myös mahdollisuuden petkuttamiseen.

6.4. Kansainvälisen Tennisliiton käytösohjeet

Kansainvälinen Tennisliitto on luonut seuraavanlaiset käytösohjeet :

Kilpailijan on velvollisuus heti saavuttuaan kilpailupaikalle kirjoittaa nimensä ilmoittautumiskaavakkeeseen.

Kilpailijan on oltava pukeutunut ja valmis pelaamaan, kun hänen ottelunsa kuulutetaan.

Ellei kilpailija ole valmis pelaamaan 15 minuutin kuluttua kuulutuksesta, hänet voidaan sulkea kilpailuista.

Verryttely ei saa ylittää neljää minuuttia.

Kukaan pelaaja ei saa käyttää puoltenvaihtoon 90 sekuntia enempää ottelun aikana.

Pelaaja, joka poistuu kentältä pelin aikana ilman tuomarin lupaa, voidaan sulkea kilpailuista.

Pelaaja, joka kiroilee tai puhuu rienaavasti tai elehtii säädyttömästi tai kiukuspäissään hakkaa, potkii tai heittää mailaa tai palloja, voidaan rangaista kurinpidollisin toimenpitein.

Kilpailija ei saa poistua kilpailupaikalta varmistamatta milloin häntä seuraavan kerran tarvitaan.

Pelaaja, joka ei yritä parastaan voittaakseen ottelun, voidaan palauttaa kuriin.

Jokaisen pelaajan on pukeuduttava kilpailukomitean hyväksymään tennisasuun.

Pelaajien on kaiken aikaa käyttäydyttävä tenniksen pelaajalle sopivalla tavalla, joka on kunniaksi koko tennisurheilulle ja kaikille kilpailutovereille. Huonosti käyttäytyville pelaajille annetaan rangaistus, josta päättää Kansainvälinen Tennisliitto.

7. TUTKIMUSONGELMAT

- 1. Minkälaiset arvot vallitsevia nuorten tenniksessä? (Rokeach)**
- 2. Miten arvot heijastuvat konkreetteihin tilanteisiin?**
- 3. Minkälainen käsitys nuorilla on tenniksen moraalista?**

8. TUTKIMUSMENETELMÄT

8.1. Tutkimusjoukko

Tekemäni tutkimus kuului osana Euroopan Neuvoston urheilukomitean ”Eettiset arvot nuorten urheilussa”-projektin pilottitutkimukseen, joten otannassa ei ollut tavoitteena tilastolliseen päätöksentekoon vaadittava otoskoko ja edustavuus. Haastattelut tehtiin 20 nuorelle tenniksenpelaajalle, joista 19 oli poikia ja 1 tyttö. Haastateltavat olivat Jyväskylästä, Lahdesta, Kuopiosta ja Helsingistä.

8.2. Puolistrukturoitu haastattelu

Aineisto tenniksenpelaajien osalta kerättiin em. urheilukomitean valmistelemalla puolistrukturoidulla haastattelulomakkeella (liite 1). Haastattelujen pohjana olivat tennisotteluiden kuvaukset, joihin liittyi eettinen ristiriitatilanne. Tilanteet edustivat esimerkkejä instrumentaalista, aggressiivisesta ja prososiaalisesta käyttäytymisestä. Haastatteluissa esitettiin myös lisäkysymyksiä välttämättä johdattelua. Lisäksi esitettiin muunneltuja tilanteita, kuten pelin tilanne ja pelin tärkeys. Haastattelu eteni tilannekohtaisesti yleiseltä tasolta henkilökohtaisten ratkaisujen ja mielipiteiden suuntaan. Kannanottoja pyrittiin myös mahdollisuuksien mukaan tarkentamaan selventävillä miksi-kysymyksillä. Haastattelujen lisäksi käytettiin kyselylomaketta (liite 2), joka perustuu Rokeachin urheiluun liittyviin arvoihin. Kyselylomakkeiden avulla pyrittiin selvittämään minkä takia nuoret yleensäkin harrastavat tennistä, mikä heille siinä on tärkeää ja mitä he toivovat pelaamisen avulla saavuttavansa.

8.3. Haastattelujen toteuttaminen

Ennen varsinaisten haastattelujen toteuttamista suoritettiin esihaastatteluja haastattelulomakkeen toimivuuden ja tilanteiden ymmärrettävyyden testaamiseksi. Keräsin haastatteluaineiston vuonna 1992. Haastattelut tehtiin eri tennisseurojen harjoitusten yhteydessä sanelunauhuria apuna käyttäen. Nauhoitus mahdollistaa ensinnäkin mahdollisimman luontevan keskustelun (Hirsjärvi & Hurme 1980) ja toiseksi

nauhoilta saa sanatarkkoja litteroituja tekstejä, kun halutaan havainnollistaa tutkimusraportteja suorilla siteerauksilla (Grönfors 1982). Ennen haastattelua pyrin luomaan välittömän ja vapautuneen ilmapiirin kyselemällä harrastukseen liittyviä taustoja haastateltavilta. Haastattelupöytäkirja sisälsi myös lyhyen johdannon, jonka luin haastateltavalle ennen varsinaisia kysymyksiä. Haastattelut kestivät noin 20-30 minuuttia riippuen haastateltavien puheliaisuudesta.

8.4. Arvojen mittaaminen Rokeachin mallin mukaan

Rokeachin arvomittauksessa, the Rokeach Value Survey (RVS), on kaksi listaa (liite 3), joista toisessa on 18 kappaletta terminaalaisia arvoja ja toisessa 18 kappaletta instrumentaalaisia arvoja. Terminaalista arvoista poistettiin viisi urheilussa epäolennaista arvoa, joten niitä jäi jäljelle 13 kappaletta. Jokaisen arvon perässä on lyhyt kuvaus sen merkityksestä. Terminaaliset arvot olivat esitettyinä muodossa, mitä urheilun avulla on mahdollista saavuttaa. Instrumentaaliset arvot olivat esitettyinä muodossa, minkälainen urheilussa on tärkeää olla. Vastaajille annettiin ohjeeksi järjestää arvot tärkeysjärjestykseen juuri itselleen ja oman elämän periaatteilleen. Heidän tuli valita terminaalisten arvojen listalta viisi tärkeintä asiaa urheilussa ja viisi vähiten tärkeää asiaa urheilussa, sekä instrumentaalisten arvojen listalta viisi tärkeintä ja viisi vähiten tärkeää asiaa. Vastaajia neuvottiin työskentelemään rauhallisesti ja todella miettien vastauksiaan. Jos vastaajan mieli muuttui testin aikana, oli hänellä mahdollisuus muuttaa arvojensa järjestystä.

Vastaukset arvojen priorisoinnissa pisteytettiin 1:stä 11:een niin, että tärkein arvo sai pisteitä 11 ja vähiten tärkeä 1. Arvot, jotka eivät sijoittuneet viiden tärkeimmän tai viiden vähiten tärkeän arvon joukkoon sai pistemäärän 6.

8.5. Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen kenttätutkimus, joten sen validiteetti perustuu tutkimuksen vaiheiden mahdollisimman totuudenmukaiseen ja perusteelliseen raportointiin. Yleensä haastattelututkimuksen validiteettiin vaikuttaa se, että haastateltavilla on taipumus vastata yleisen sosiaalisen suotavuuden mukaan. Tutkimuskohteenani olivat nuoret tenniksen pelaajat, jotka mielestäni vastasivat totuudenmukaisesti haastattelukysymyksiin. Sen sijaan yleistä joukkoharhaa ilmeni verrattaessa luultua yleistä toimintaa omaan käyttäytymiseen. Toisin sanoen haastateltavat luulivat esimerkiksi sääntöjenvastaisen toiminnan olevan yleisempää

muiden toiminnassa kuin omassa toiminnassa. Haastatteluissa ei ilmennyt mitään vaikeuksia vaan haastateltavat vastasivat johdonmukaisesti kaikkiin eri tilanteisiin. Tutkimuksen tekijäkään ei voinut vaikuttaa haastattelun sisällön validiteettiin, koska haastattelut tapahtuivat valmista haastattelulomaketta käyttäen. Tilanteet oli kuvattu asiaankuuluvasti ja selvästi tenniksen osalta.

8.6. Tutkimusaineiston purku ja analysointi

Nauhoitetut haastattelut purettiin ensin kirjoitettuun muotoon jatkokäsittelyä varten. Tämän jälkeen kunkin haastattelun vastaukset koodattiin tilannekohtaisesti omalle koodauslomakkeelleen. Seuraavaksi kunkin tilanteen toimintavaihtoehtojen frekvenssit laskettiin ja merkittiin muistiin. Lisäksi selventävät miksi-vastaukset kirjoitettiin samalle lomakkeelle.

9. TULOKSET

9.1.Toimintavaihtoehtojen kuvailu

Taulukko 1 Haastateltavien tilannekohtaisien vastauksien lukumäärät

N=	Mitä pelaajat yleisesti tekevät 20	Mitä sinä itse tekisit 20
Tilanne 1.		
Pelin jatkaminen	9	11
Pelin siirtäminen	6	5
Pelin pitkittäminen	3	3
Luovuttaminen	2	1
Tilanne 2.		
Oman pelin parannus	14	18
Mailan heittäminen ja rähinöinti	5	2
Kunnialla häviö	1	0
Tilanne 3.		
Yrittää olla välittämättä	6	3
Kehottaa olemaan hiljaa	3	3
Pyytää kilpailujenjohtajaa hiljentämään	6	12
Hermostuu	2	0
Meluaa takaisin	3	2
Tilanne 4.		
Lyödä iskulyönti päin naispelaajaa ja säikäyttää hänet	8	3
Lyödä iskulyönti muualle kentälle	12	17
Tilanne 5.		
Antaa oma maila lainaksi	18	18
Ei mailaa lainaksi, vaan vaatii luovutusvoiton	2	2
Tilanne 6.		
On hiljaa ja hyväksyy tuomion	14	9
Ilmoittaa tuomarille, että syöttö oli sisällä	4	5
Pyytää tuomarilta kahta uutta	2	6
Tilanne 7.		
Tuomita pallo ulos	8	2
Tyytyminen vastustajan hyvään lyöntiin	8	13
Sanoa, ettei pystynyt näkemään palloa ja ehdottaa kahta uutta	4	5
Tilanne 8.		
Odottaa kunnes pelaaja B saapuu	14	16
Lämmittelee valmiiksi ja vaatii, että peli alkaa heti	1	1
Vaatii W.O.:n	5	3

Tilanne 1

Tennisottelua on pelattu pitkään ja hämärä yllättää äkkiä. Pelaaja A hävisi ensimmäisen erän ja on häviöllä myös toista erää. Pelaaja A tietää, että peliä voi jatkaa enää vain noin viisi minuuttia pimeyden takia.

Yleisin toimintavaihtoehto oli pelin jatkaminen sen viisi minuuttia niin hyvin kuin pystyy ja pelin siirtäminen seuraavalle päivälle.

”No varmaan pelaa ja sitten kysyy siltä toiselta mielipidettä että kannattaako jatkaa enää vai pelataanko huomenna.”

”Se on kaikkein urheilullisinta.”

”Kyllä minäkin lopettaisin, mutta pelaisin ne viisi minuuttia niin hyvin kuin pystyisin.”

”Mä saattasin ootella ja kattoa miten se jatkuu siitä ja jos menis vaikka hyvin niin pyytäs kilpailunjohtajalta, että jatkettais seuraavana päivänä.”

Pelin pitkittäminen ja viivyttely tuli myös vastauksissa esille, sekä tahallaan häviäminen.

”Mä vähän vetkuttelisin ja yrittäisin oottaa, että menis viisi minuuttia.”

”Koittaisin varmaan jotenkin pitkittää, viivyttää pisteen välissä.”

”Jos se peli on ollu selvää vaikka ottelu on jossain suhteellisen kaukana, ei kuitenkaan niin kaukana, että kannattais jäädä hotelliin yöksi, niin sitten varmaan ne hävii sen, vaikka tahallaan.”

Tilanne 2

Pelaaja A ja B pelaavat erittäin tasaista ottelua. Molemmat ovat voittaneet yhden erän ja kolmannessa ratkaisevassa erässä tilanne on 5-5. Pelaajan A kantti ei kestä ja hänestä tuntuu, ettei hän voi voittaa ottelua. Hänen henkinen selkärankansa on murtunut.

Yleisin toimintavaihtoehto oli oman pelin parantamisen yritys kaikesta huolimatta.

”Mä yrittäsin koota itteni ja voittaa.”

”Koittaa rentoutua ja ajatella, että tällasia tilanteita on vaan pakko pelata.”

”Se ehkä kuuluu siihen rehtiin peliin. Ehkä se on toi omatunto, mikä siellä sanoo, että pelaa nyt loppuun asti vaan.”

”Mä yrittäsin saada sen voitontahtomisen itteeni, koska on niin hyvä peli ja siihen saakka on pelattu niin tasasesti, niin eihän sitä kannata luovuttaa kesken.”

”Yrittää pitää pään kylmänä ja uskoa että kyllä voi voittaa, ja jos ei voita niin ei se ole koko maailma.”

”Ei kunnia ainakaan anna periksi, että pitää ainakin yrittää.”

”Rehdit pelaajat pelaa sen loppuun asti.”

Vastauksissa esiintyi myös sääntöjen vastaista toimintaa, rähinöintiä ja mailan heittelyä, sekä kokonaan luovuttaminen.

”Joku saattas riehua ja rähistä. Vähän saattais mailat lentää ja pomppia siellä kentällä.”

”Minäkin varmaan suuttusin ja kirosanoja saattas tulla.”

”No yrittää jotenkin epärehellisin keinoin, tuomitsee vaikka pallon ulos vaikka ei olisikaan.”

”Se vois tietenkin luovuttaa, jos se ei kestäis.”

”Se on aika noloa lopettaa kesken.”

Tilanne 3

Pelaajilla A ja B on vastakkain finaaliottelu tietyinä kellonaikana. Pelaaja A on järjestänyt paikalle tukijoukot saattaakseen pelaaja B:n pelin pois raiteiltaan.

Yleisin toimintavaihtoehto oli pyytää tuomaria tai kilpailujenjohtajaa hiljentämään tukijoukot.

”No ensimmäiseksi kääntyisin kilpailun johtajan puoleen että tekis asialle jotain, tietenkin saa toista kaveria kannustaa sen jälkeen kun on voittanut pisteen, mutta jos ne rupee huutaan siellä kesken pallon tai kannustaa kaveria kun B tekee kaksoisvirheen tai jotain tämmöstä niin siinä on kyllä oikeus pyytää apua kilpailun johtajalta ja kilpailun johtajalla on velvollisuus puuttua asiaan.”

”Siinä saattaa vaikka pyytää kilpailujen johtajaa sitten, että voisko se poistaa noita häiriötekijöitä, siellähän ei saa huutaa.”

”Pyytää kilpailujen johtajalta että ne olis hiljaa ja sanoo vastustajalle, että vois selittää niille, että olis urheilullisempia.”

Tässä tilanteessa tuli selvästi esille se, miten hyvin nuoret ovat perillä tenniksen etiketistä, miten kentällä ja kentän ulkopuolella tulisi käyttäytyä. Myös se, ettei suurin osa vastaajista itse huutelisi takaisin tukijoukoille vaan ottaisi yhteyttä tuomariin tai kilpailun johtajaan.

Toisena vaihtoehtona monien mielestä oli se, ettei välitä vastustajan tukijoukoista, vaan sulkee ne pois mielestään.

”Ei pitäis kuunnella ollenkaan, keskittyä vaan omaan pelaamiseen.”

”Ite tekisin silleesti, että keskittyisin vaan peliin ja sulkisin äänet sieltä pois.”

”Mä olen vähän semmonen luonteeltani, että mun on vaikea ruveta räyhäämään.”

”Sulkeutuu niistä ulkopuolisista ja yrittää olla huomioimatta mitä ne muut sanoo, koska aina on semmosessakin porukassa, jotka tietää tenniksestä, semmosia, jotka yrittää häiritä.”

Jotkut vastaajista kehottaisi tukijoukkoja itse olemaan hiljaa.

”Sanosin niille, että käykää kirjastossa ja hankkikaa kirja, että miten käyttäytytään tennismatsin aikana....”

”Minä sanoisin , että tämmönen peli ei vetele, että minä en pelaa ennen kuin on hiljaista.”

Muutamissa vastauksissa tuli esiin myös tenniksessä sopimatonta käytöstä.

”Jos suuttuu helposti, voi ruveta huuteleen niille takasin.”

”Mä huutasin niille.”

Tilanne 4

Sekanelinpeliottelu on meneillään ja A-joukkueen naispelaaja ei pysty puolustamaan verkkoa kovin hyvin. B-joukkueen valmentaja huomauttaa tästä pelaajilleen ja käskee heitä säikäyttämään naispelaajan ja pelaamaan kaikki mahdolliset pallot hänelle. Pelin edetessä B-joukkueen pelaajalla on iskulyöntimahdollisuus, kun A-joukkueen naispelaaja on puolustamassa verkkoa.

Yleisimpänä vaihtoehtona vastauksissa tuli esiin iskulyönnin lyöminen muualle kentällä kuin päin naispelaajaa.

”Vois lyödä reunempaan, että ei osu siihen, vaikka nyt valmentaja rupeis huutamaan, mutta eikös se olis vähän järkevämpää.”

”No ei kai ne sitä naista kohti löis, mutta aika lähelle.”

”Mä uskon, että jos on normaali ihminen, niin tuskin lyö sitä palloa naista päin, vaan jonnekin muualle.”

”Ei nyt hirveen kovaa löis, mutta kuitenkin sen verran läheltä että sehän lähtee karkuun vaan...”

Yleisellä tasolla osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että jotkut saattavat lyödä raa’asti päin naispelaajaa.

”Mä olen nähny huipputasolla että kyllä ne lyö ihan päin.”

”No jos on semmonen tosi kunnan matsi menossa niin kyllä ne saattaa lyödä kohti.”

”Kyllä varmaan joku 80 % vetää sen päin.”

”Kyllä siinä varmaan aika usein lyödään päin, ei siinä katella onko siinä nainen vai mies.”

Omassa käyttäytymisessään pelaajat perustelivat seuraavanlaisesti sitä, etteivät löisi iskulyöntiä päin naispelaajaa.

”Ei ole oikein että täysillä mätät päin.”

”Ois kurjaa jos sattuis pahasti.”

”Ei tenniksessä tarvii toista loukata.”

”Epäherrasmiesmäistä.”

”Ei se ole kovin kivaa, jos aattelet että ite ois siinä tilanteessa jos toinen tykittää täysillä.”

Tilanne 5

Tärkeä liigaottelu on meneillään pelaajien A ja B kesken. Pelin aikana pelaajalta A katkeaa jänteet mailasta moneen otteeseen, eikä hänellä ole enää mailaa. Pelaajalla B on mukanaan monta samanlaista mailaa.

Kahdestakymmenestä haastateltavasta kahdeksantoista lainaisi omaa mailaansa ja kuvittelee myös muiden tekevän samoin. Vain kaksi oli sitä mieltä, että yleisesti ottaen pelaaja ei lainaisi mailaansa, eikä hän itsekään lainaisi mailaansa. Lainaamattomuuttaan nämä kaksi perustelivat voitonhimolla ja sillä, että mikään ei velvoita lainaamaan toiselle mailaa.

Suurin osa siis lainaisi perustellen, että peli pystyttäisiin pelaamaan loppuun ja molemmilla olisi mahdollisuudet voittaa, sekä se ettei saa huonoa mainetta.

”Jos on rehti pelaaja, lainaa mailaa.”

”Onhan siellä kuiteskin porukkaa katsomassa että on rehti pelaaja ku antaa kaverille mailan.”

”Yleensä on hyvä henki pelaajien kesken, ois töykeä jos ei lainais.”

”On se vähän hölmöä, että ei viitti mailaa toiselle lainata.”

”Kyllä minä lainaisin, koska tennistä on aika kiva pelata niin ei se ole mitään kivaa jos alussa peli jo loppuisi.”

Melkein kaikille itse pelaaminen on siis tärkeämpää kuin voittaminen. Peli ei olisi reilusti voitettu, jos se päättyisi mailattomuuteen.

Tilanne 6

Tuomari ei nähnyt selvästi pelaaja A:n ykkösyöttöä ja tuomitsee pallon ulosmenneeksi. Tosiasiassa pelaaja B tietää, että syöttö oli sisällä ja siis läpisyöttö.

Yleisin vastausvaihtoehto tässä tapauksessa oli hiljaa oleminen ja tuomarin tuomion hyväksyminen.

”Matseissa tulee sellasia, että ei ne mitään sano vaikka huomas itekin, että on väärin tuomittu.”

”No kun niitä tulee puolin ja toisin, niin on vähän hölmöä antaa omia pisteitä toiselle.”

”No kun tuomari on sillai sanonut niin ne antaa olla silleen vaan.”

Oli myös sellaisia vastauksia, joissa pelaaja itse ilmoittaisi tuomarille, että pallo oli sisällä.

”Jos on tosi rehellinen, ni sanois. Minä sanosin.”

”Rehti mies ilmottas.”

”Sanosin, että on sisällä, koska se on reilua.”

Osa vastaajista olisi ehdottanut myös kahta uutta palloa tässä tilanteessa, mutta ottelun tärkeydestä riippuen. Jos ei niin tärkeä tilanne niin kaksi uutta, mutta jos tärkeä silloin hiljaa.

”Kaksi uutta, mutta jos sitä on loppuottelussa niin silloin on hiljaa.”

”Tiukassa matsissa en puhuis mitään.”

Tilanne 7

Ottelussa pelaajat ovat itse vastuussa oman kenttäpuolensa tuomitsemisesta. Pelaaja A lyö läpilyönnin, joka koskettaa linjaa. Hän ei itse pysty kuitenkaan näkemään palloa hyvin. Tilanne on 4-5, tasan 40, vastaan pelaaja B:tä viimeisessä ratkaisevassa erässä.

Vaihtoehdot, tuomita pallo ulos ja tyytyminen vastustajan hyvään lyöntiin, olivat yleisellä tasolla yhtä yleisiä vastausvaihtoehtoja. Henkilökohtaisella tasolla kuitenkin enemmän vastaukset kallistuivat tyytymiseen vastustajan hyvään lyöntiin, eli rehellisyyteen. Yhtenä vastausvaihtoehtona sekä yleisellä, että henkilökohtaisella tasolla oli myös se, että pelaaja B sanoo, ettei nähnyt palloa kunnolla ja pelataan kaksi uutta.

”Kyllä kai suurin osa sanoo sen leveeks, se oli kuitenkin niin ratkaseva.”

”Mä luulen, että ne sanoo että on hyvä lyönti sentakia, että ei viitti pelata epäreiluilla säännöillä.”

”Eiköhän ne pistä, että mä en nähnyt että otetaan uusiks.”

”Kaksi uutta, se olis siitä puolestavälistä, että ei ihan epärehellinen eikä ihan reilukaan, että vähän omaa napaa ajatellen.”

”Mä sanosin, että ulkona. Mä olen kauhee huijari.”

Tilanne 8

Ottelun on määrä alkaa kello 16.00 pelaajien A ja B välillä. Pelaaja A on valmiina kentällä ja odottelee vastustajaansa. Kello on 16.15, eikä pelaaja B ole tullut vielä paikalle. Ulkopuolinen henkilö ilmoittaa, että pelaaja B on matkalla kentälle ja saapuu noin kymmenen minuutin kuluttua.

Yleisin vastausvaihtoehto oli sekä yleisellä, että henkilökohtaisella tasolla pelaaja B:n odottaminen.

”Kyllä ne odottelee, ku ne haluu pelata sen pelin.”

”Odottasin varmasti ja luulen, että kaikki odottaa, jotka on vähänkin inhimillisiä.”

”Kannattaa odotella, että pääsee pelaamaan.”

”Rehti peli, että jos mulle käy joskus niin, niin vastustaja tekee varmaan samoin.”

Joissakin vastauksissa sekä yleisellä, että henkilökohtaisella tasolla pelaajat olisivat vaatineet luovutusvoiton tässä tilanteessa, etenkin mitä suurempi tai tärkeämpi kilpailu on kyseessä.

”Pyytää W.O.:ta, koska saa helpon voiton.”

”Sanosin, että luovutusvoitto, ku voittamisen halu on niin kova.”

Yhtenä vaihtoehtona oli myös se, että lämmittelee itsensä valmiiksi ja vaatii, että peli aloitetaan heti kun vastustaja saapuu kentälle.

9.2. Arvomittauksen tulokset

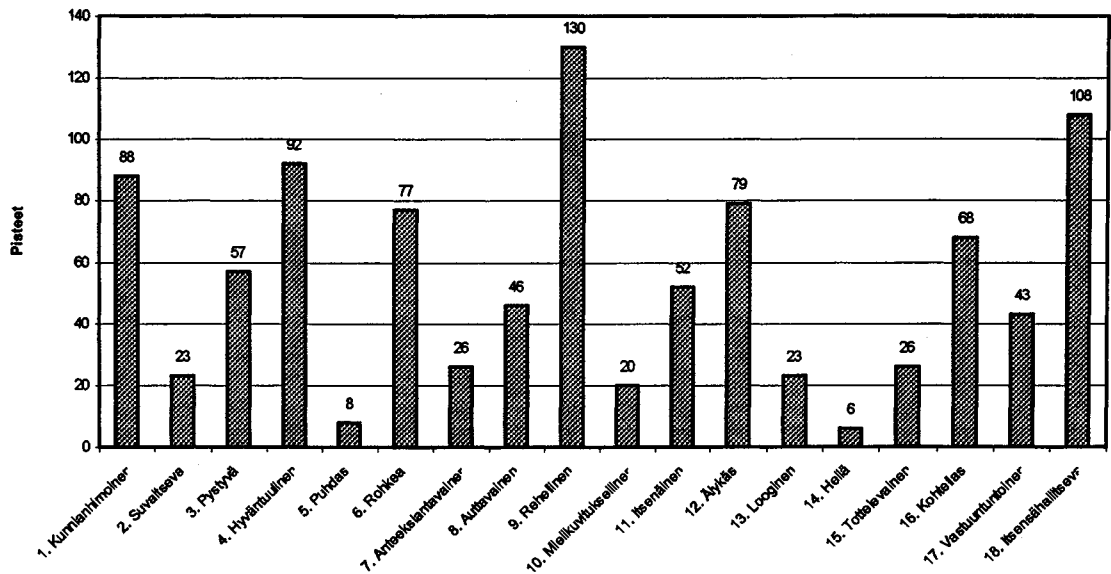
Viideksi tärkeimmäksi instrumentaaliseksi arvoksi urheilussa tulivat seuraavat: 1. Rehellinen, 2. Itsensä hallitseva, 3. Hyväntuulinen, 4. Kunnianhimoinen ja 5. Älykäs.

Viisi vähiten tärkeää instrumentaalista arvoa olivat: 1. Hellä, 2. Looginen, 3. Mielikuvituksellinen, 4. Puhdas ja 5. Itsenäinen.

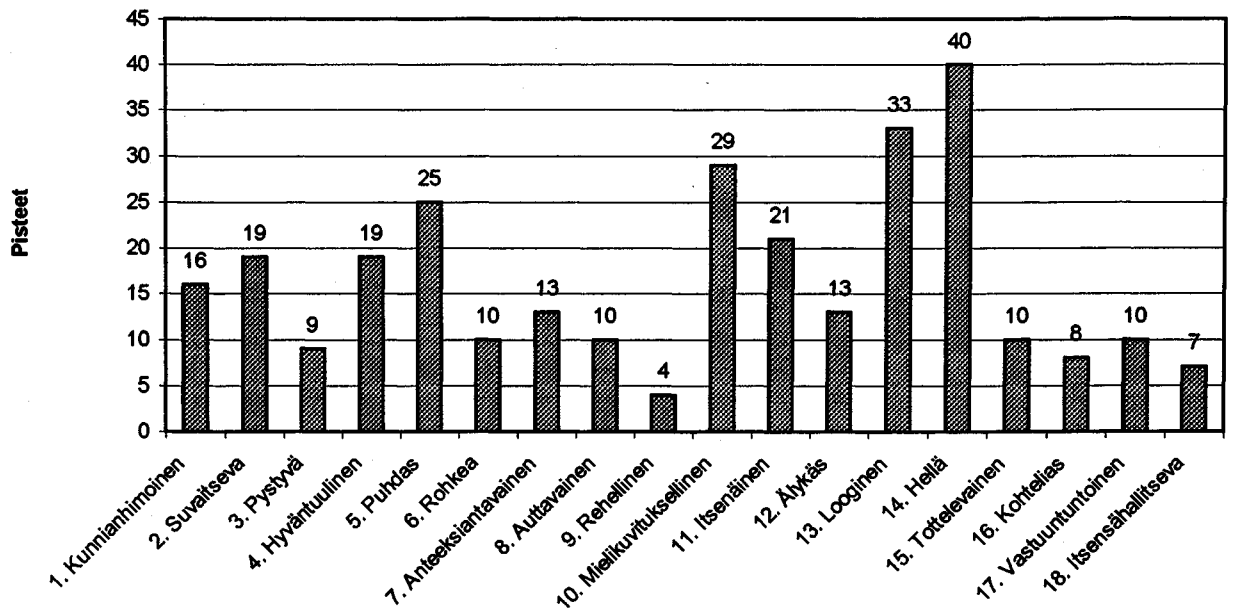
Viideksi tärkeimmäksi terminaaliseksi arvoksi, eli urheilun avulla on mahdollista saavuttaa, tulivat seuraavat: 1. Terveys, 2. Itsekunnioitus, 3. Onnellisuus, 4. Mielihyvä ja 5. Vapaus.

Viisi vähiten tärkeää terminaalista arvoa olivat: 1. Tasa-arvo, 2. Sosiaalinen arvostus, 3. Suoriutuminen, 4. Puhdistautuminen ja 5. Mukava elämä.

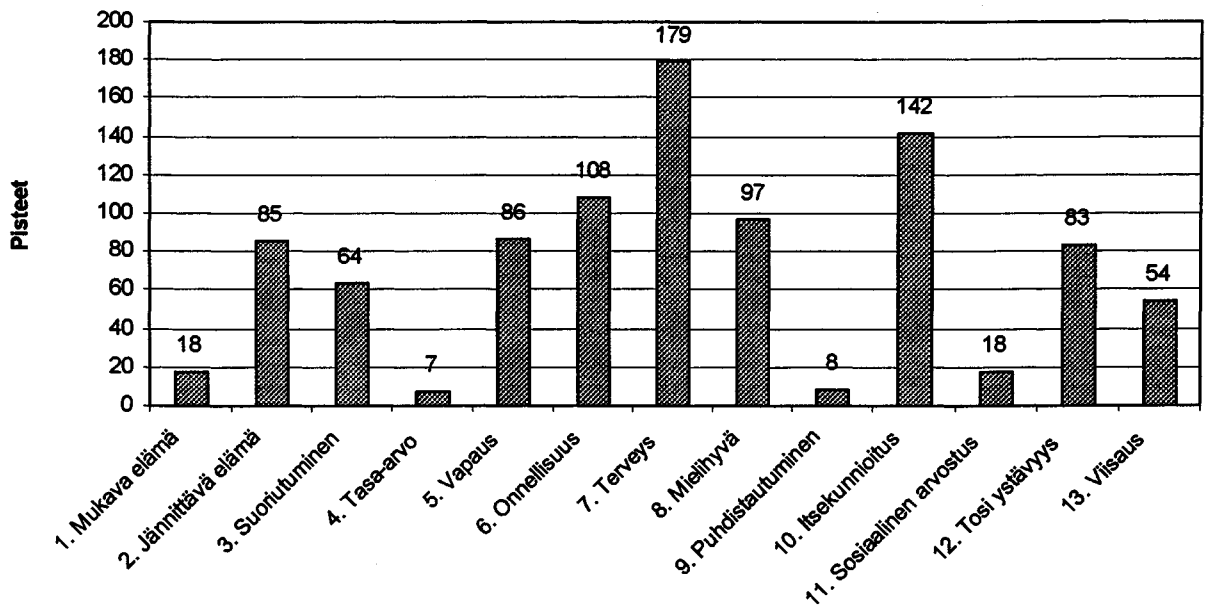
Kuvio 1. Tärkeimpien instrumentaalisten arvojen priorisointi

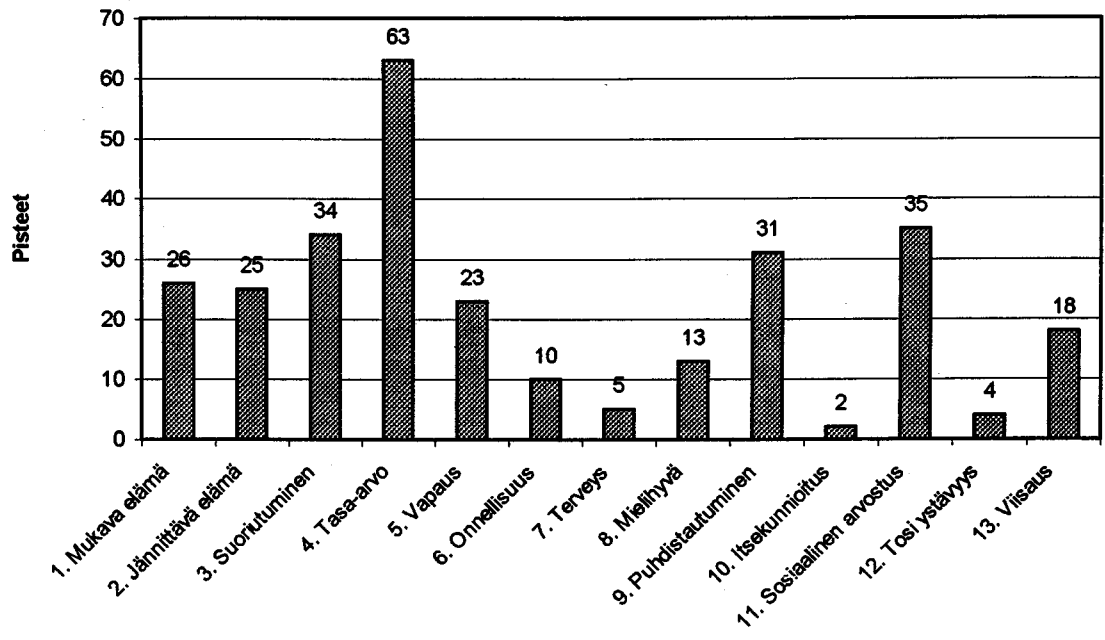
Kuvio 2. Vähiten tärkeiden instrumentaalisten arvojen priorisointi

Kuvio 3. Tärkeimpien terminaalisten arvojen priorisointi

Kuvio 4. Vähiten tärkeiden terminaalisten arvojen priorisointi

10. POHDINTA

Tämä kuvaileva tutkimus antoi mielenkiintoista tietoa nuorten tenniksenpelaajien eettisistä arvostuksista, sekä siitä minkälaiset arvot ovat vallitsevia tenniksessä.

Yleisesti ottaen nuoret tenniksenpelaajat ovat sosiaalistuneet tenniksen sääntöihin ja normeihin ja pitävät tennistä herrasmieslajina. Itse pelaamista ja kentällä, sekä kentän ulkopuolella, hyvin käyttäytymistä pidetään lähes poikkeuksetta tärkeämpänä kuin voittamista. Pelaajat ovat hyvin perillä tenniksen etiketistä ja noudattavat sitä omassa toiminnassaan suurimmaksi osaksi.

Tilanteessa, jossa häiriötä on kentän ulkopuolella, suurin osa pelaajista pyytäisi kilpailujohtajaa tai tuomaria hiljentämään katsomon, eikä itse alkaisi huudella katsomoon, jolloin oma peli vain kärsisi.

Tilanteessa, jossa valmentaja on käskenyt säikäyttämään sekanelinpelin naispartnerin, suurin osa olisi lyönyt iskulyönnin muualle kenttään, muutamaa poikkeusta lukuunottamatta. Pelaajien mielestä ei ole herrasmiesmäistä lyödä kohti toista pelaajaa. Jotkut haastateltavista pystyivät jopa asettumaan naispelaajan asemaan ja sanoivat ettei tuntuisi itsekään kivalta, jos joku löisi päin. Voisi vaikka sattua ja tenniksessä ei ole tarkoitus satuttaa vastustajaa.

Mailan lainaamista koskevassa tilanteessa suurin osa haastatelluista oli valmiita lainaamaan omaa mailaansa huolimatta siitä häviääkö vai voittaako ottelun.

Tilanteessa, jossa vastustaja on myöhässä, suurin osa pelaajista oli valmiita odottamaan, että peli saataisiin pelattua, koska pelaamaan oli tultu, eikä tuntuisi oikealta pokata voittoa luovutuksella.

Tenniksenpelaajilla tuntuu olevan sisäistettynä ”parempi voittakoon”- periaate. Kunhan itse on toiminut reilusti ja antanut kaikkensa, ei lopputuloksella ole niin väliä. Voi olla tyytyväinen itseensä, jos on pelannut omien kykyjensä mukaisesti, vaikka ei olisi voittanutkaan ottelua. Vastustaja vain yksinkertaisesti oli parempi.

Miksei kuitenkaan aina toimita samalla tavalla reilun pelin hengen mukaisesti? Tutkimuksen perusteella voidaan olettaa, että kilpailun taso vaikuttaa moraaliseen käyttäytymiseen ainakin joidenkin vastaajien kohdalla. Sääntöjen vastaista toimintaa saatettiin harkita jos kyseessä oli tosi tärkeä ottelu. Toisaalta osa pelaajista oli sitä mieltä, että mitä tärkeämpi ottelu, enemmän katsojia ja tuomari, niin silloin ei ainakaan toimisi vilpillisesti. Saisi epäreilun pelaajan maineen. Sääntöjen vastaista toimintaa osa harkitsi myös tilanteessa, jossa vastustaja systemaattisesti tuomitsisi rajapallot ulos. Tällöin itsekin saattaisi toimia samalla tavalla.

Vertailtaessa sellaista pelaajaa, joka haastattelun perusteella käyttäytyy aina reilun pelin sääntöjen mukaisesti ja sellaista, joka tilaisuuden tullen käyttäytyy vilpillisesti, havaitsin seuraavaa: Reilun pelaajan tärkein instrumentaalinen arvo oli olla rehellinen ja vähiten tärkeä arvo oli olla kunnianhimoinen. Vilpillisen pelaajan tärkein instrumentaalinen arvo oli olla kunnianhimoinen ja vähiten tärkeä arvo oli olla hellä. Vilpillisen pelaajan arvolistalla ei mainittu rehellisyyttä ollenkaan, ja kohteliaisuus oli mainittuna viiden vähiten tärkeän arvon listalla. Reilun pelaajan listalla kohteliaisuus oli mainittuna viiden tärkeimmän arvon listalla. Reilulle pelaajalle tärkeintä oli itse pelaaminen, siitä nauttiminen ja urheiluhenkisyys. Vilpilliselle pelaajalle voittaminen oli selvästi kaikkein tärkein asia, tavallaan keinolla millä hyvänsä.

Jalkapalloilijoille tehdyssä vastaavanlaisessa tutkimuksessa yleisesti kannanotot puolsivat tilanteiden pelaamista sääntöjen mukaisesti. Sääntöjen vastainen toiminta liitettiin lähes poikkeuksetta tärkeisiin tilanteisiin otteluissa, kuten johtotilanteen menettämiseen tai oman joukkueen maalintekoa edistäviin tilanteisiin. Voidaankin puhua hyötymoraalista, jossa toiminnan motiivina ei niinkään ole moraalisesti oikeimman toiminnan puolustaminen vaan oman joukkueen edun tavoittelu. Jalkapalloilijoilla korostui myös tuomarin sanan merkitys. Jokaisessa ottelussa on tuomari, toisin kuin junioritennisotteluissa, joissa nuoret joutuvat usein tuomitsemaan itse ottelunsa. Tästä johtuen moraalisen kehityksen edistämisen kannalta on aivan perusteltua, että nuoret ottavat tenniksessä vastuuta ja tuomitsevat pelejä itse.” Tuomarin sana on laki-periaate” ei edistä nuorten omien moraalisten ratkaisujen ja harkintakyvyn edistämistä urheilussa.

Hiihtäjille tehdyssä vastaavanlaisessa tutkimuksessa ei pikku vilppiä juurikaan esiintynyt. Nuoret hiihtäjät olivat kaikissa tilanteissa ehdottoman rehellisiä. Tämä johtuu siitä, että hiihtäjien rehellisyyttä koskevissa tilanteissa epärehellisyydestä seurasi yleensä varsin kova rangaistus, mikä ohjasi heidän käyttäytymistään rehelliseen suuntaan.

Tämän kuvailevan tutkimuksen perusteella voidaan yleisesti ottaen vetää johtopäätös, että tennis lajina ja oikein ohjattuna kasvattaa luonnetta, edistää persoonallisuuden kehitystä ja aikuistaa. Haastatelluilla kaikilla oli ymmärtämys reilun pelin ja rehellisen yrittämisen käsitteille, ja suurin osa myös noudattaa niitä käyttäytymisessään.

Tenniksessä vastuu moraalisisista ratkaisuista on pelaajalla itsellä, joten se lisää nuorten kypsyttä moraaliseen ajatteluun. Tämä auttaa heitä omaksumaan omat arvot ja periaatteet ja myös motivoi heitä toimimaan arvojensa mukaisesti.

LÄHTEET

- AHLMAN, E. 1982. Ihmisen probleemi. Jyväskylä: Gummerus.
- AIRAKSINEN, T. 1987. Moraalifilosofia. Helsinki: WSOY.
- ARNOLD, P. J. 1994. Sport and Moral Education. *Journal of Moral Education* 23 (1), 7-89.
- ARNOLD, P. J. 1984. Three approaches toward an understanding of sportsmanship. *Journal of the Philosophy of Sport* 10, 61-70.
- BAR-TAL, D. 1979. Prosocial Behavior. Theory and Research. Washington: Hemisphere.
- BREDEMEIER, B. & SHIELDS, D. 1985. Values and violence in sports today. *Psychology Today* 19 (10), 23-32.
- CHANDLER, J. L. 1989. Urheilu, voittaminen ja luonteenkasvatus. *Liikunta ja Tiede* 3 (26), 130-131.
- DOUGLAS, P. 1982. The Handbook of Tennis. Verona.
- GROPPEL, J. L. 1989. Science of Coaching Tennis. Illinois: Leisure Press.
- GRÖNFORS, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Helsinki: WSOY.
- HARVA, U. 1980. Moraalin ongelmia. Helsinki: Otava.
- HEINILÄ, K. 1974. Urheili, ihminen ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.
- HIRSJÄRVI, S. & HURME, H. 1980. Teemahaastattelu (2. painos). Helsinki: Gaudeamus.
- ILMARINEN, M. 1983. Lapsi urheiluvallennuksessa-seminaarin yhteenveto. *Liikunta ja Tiede* 2 (20), 57-61.
- KORHONEN, U. & LUKKARILA, J. 1983. Nuoren huippujääkiekkoilijan ja huippuhiittäjän persoonallisuuden piirteet ja motivaatio. Jyväskylän Yliopiston liikuntakasvatuksen laitos, pro gradu-työ.
- KOSKINEN, L. 1994. Mikä on oikein: Etiikan käsikirja. Juva: WSOY.
- KUOKKANEN, T. 1990. Nuorten yksilö- ja joukkueurheilijoiden minäkäsitys. Jyväskylän Yliopiston kasvatustieteiden laitos, pro gradu-työ.
- LEE, M. J. 1990. Review of the Literature on Fairplay with Special Reference to Children's Sport. September 13. Strasbourg.
- MARTENS, R. 1975. Social psychology and physical activity. Harper et Row Publishers. New York.
- MIETTINEN, M. 2000. Haasteena huomisen hyvinvointi. Miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan ja kansanterveyden julkaisu 124. Jyväskylä: Painoporras Oy.

- MÄKELÄINEN, S. 1991. Nuorten kilpaurheiluharrastus ja koulunkäynti.
Jyväskylän Yliopiston kasvatustieteiden laitos, pro gradu-työ.
- PIAGET, J. 1983. The Moral Judgement of the Child. London: Routledge & Kegan.
- PYYKKÖNEN, T. & TELAMA, R. & JUPPI, J. 1989. Liikkuvat lapset.
Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 114. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- ROKEACH, M. 1973. The Nature of Human Values. New York: Free Press.
- ROSENHAN, D. L. 1972. Learning theory and prosocial behavior. Journal of Social
Issues 28, 151-163.
- SALMIMIES, P. 1983. Psykkinen valmennus. Toimittanut Seppo Heino.
Vaasa: Vaasa Oy.
- TONER, I. J. 1991. Moral Development and Sports Participation. Teoksessa: L. Diamant
(toim.) Mind – Body Maturity. Psychological Approaches to Sports, Exercises
and Fitness 127-144. University of North Carolina at Charlotte.
- TURUNEN, K. 1992. Arvojen todellisuus: Johdatus arvokasvatukseen. Jyväskylä:
Gummerus.
- WUOLIO, J. 1984. Pallopelit. Juva: WSOY.

Tarkoitus

Haastattelun tarkoituksena on saada esiin kannanottoja, jotka ilmentävät urheiluun osallistuvien nuorten keskeisiä arvoja.

Menetelmä

Koehenkilöt

- (a) Koehenkilöt ovat 12–16 vuotiaita kilpaurheiluun osallistuvia nuoria. Kilpailun tasoa ei pidetä kovin tärkeänä otannassa mutta laajasti eri tasoja edustava otanta tuo paremmin esiin keskeisiä arvoja.
- (b) Kaikki osallistuvat maat valitsevat tutkittaviksi jalkapalloilijoita ja urheilijoita yhdestä muusta lajista. Tennistä pidetään sopivana monille maille, mutta kukin maa voi vapaasti valita toisen lajin oman liikuntakulttuurinsa mukaisesti.

Toimenpiteet

- (a) Tutkimuksessa käytetään haastattelua siinä muodossa, minkä CDDS:n asiantuntijaryhmä laati Bedfordissa, kesäkussa 1990 ja joka on dokumentoitu CDDS:n muistiossa DS-RS(90) 16.
- (b) Haastattelut aloitetaan esittämällä urheilutilanteiden kuvauksia, joihin liittyy eettinen ristiriitatilanne. Tilanteet edustavat esimerkkejä instrumentaalisesta, aggressiivisesta ja prososiaalisesta käyttäytymisestä. Jalkapalloa koskevat tilanteet on esitetty CDDS:n julkaisussa DS-SR(90) 16, mutta sanamuotoon on sen jälkeen asiantuntijoiden kokouksessa 30.–31.10 1990 tarkennuksia. Tarkistetut sanamuodot ovat liitteenä.
- (c) Haastattelija esittää tilanteen kirjallisessa muodossa tutkittavan luettavaksi. Sen jälkeen haastattelija tarkistaa, että haastateltava on ymmärtänyt tilanteen oikein, ja esittää, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi yksinkertaisen tilannetta kuvaavan piirroksen.
- (d) Haastattelu tulisi edetä yleisestä henkilökohtaisen näkökulman suuntaan. Tulee esittää lisäkysymyksiä ja virikkeitä, mutta pitää varoa johdattelemista. Haastattelija asenne täytyy olla neutraali eikä hän saa esittää arvostuslausumia.
- (e) Haastattelijan tulisi saada haastateltava havaitsemaan eroja ja epäjohdonmukaisuuksia eri tilanteiden välillä mikä saattaa aiheuttaa ristiriitaa arvoissa. Tämä tapahtuu ehdottamalla muuneltuja tilanteita, kuten esim. pelin tilanne (esim. oma joukkue häviöllä, peli loppumassa; tasapelitilanne alkuminuuteilla jne), pelin tärkeys (ystävyyssottelu, cup, srajan loppuottelu jne), erotuomarin suhtautuminen.

Tietojen koodaus

- (a) Tietojen koodaamisen helpottamiseksi ja tarkempien ja yksityiskohtaisempien arvojen ilmausten esillesaamiseksi myös sellaisilta nuorilta, joilla saattaa olla kielellisiä vaikeuksia ilmaista käsityksiään, ehdotetaan, että Rokeach Value Survey:n (RVS) arvolausemia käytetään virikkeinä kokoavassa loppukeskustelussa, jossa käsitellään urheilukäyttämisen ja -tavoitteiden keskeisiä periaatteita. Arvolausemien tulisi sisältää arvo "terveys", kuten todettu CDDS:n muistiossa DS-SR(90) 9 (p.3=. Liitteenä ovat lyhyet virikearvojen tulkinnat.
- (b) Tietojen koodaus tulisi tehdä puhtaaksikirjoitettuihin haastatteluihin perustuvan sisällönanalyysin avulla käyttäen haastattelusta kehitettyjä kategorioita. RVS (Rokeach) voidaan suositella lähtökohdaksi luokittelulle, mutta lopullisessa kategoriarjestelmässä ei ole syytä rajoittaa yksin siihen. On toivottavaa, että esiin saadaan arvoja, joitka ovat erityisen relevantteja urheilun kannalta.

1. Nimi _____

2. Ikä _____ vuotta

3. Urheiluseurasi _____

4. Minkä ikäisenä tulit mukaan urheiluseuraan? _____ vuoden iässä

5. Minkä ikäisenä aloit osallistua kilpailuihin? _____ vuoden iässä

6. Missä kaikissa lajeissa olet osallistunut kilpailuihin?

7. Mikä on päälahjisi tällä hetkellä? (laji, jota harjoittelet eniten tai jossa haluaisit menestyä)

8. Minkä ikäisenä valitsit päälahjisi? _____ vuoden iässä

9. Kuinka usein harjoittelet päälahjissasi?

a) kesäaikaan: n. _____ kertaa viikossa

b) talviaikaan: n. _____ kertaa viikossa

Haastattelupöytäkirja

”Keräämme tietoa eurooppalaisen nuorison suhtautumisesta urheiluun. Olemme valinneet joukon nuoria eri maista ja sinä kuulut näihin Suomessa. Minä aion kertoa sinulle tiettyjä tilanteita, joita voi tapahtua TENNIKSESSÄ ja jotka ovat varmasti sinullekin tuttuja. Sen jälkeen haluaisin keskustella kanssasi niistä.”

”Tämä ei ole koe, eikä oikeita tai väriä vastauksia ole olemassa. Olen erittäin kiinnostunut siitä, mitä sinä ajattelet asioista enkä arvostele vastauksiasi. Tutkimuksemme kannalta sanottavasi on erittäin tärkeää, mutta nimesi pidämme omana tietonamme. Toivon, ettei sinua häiritse keskustelumme nauhoitus. Nauhan avulla voin myöhemmin tarkistaa, että muistan keskustelumme oikein.”

”Ensimmäiseksi haluaisin sinun lukevan tämän lyhyen kuvauksen pelitilanteesta.”

- kopio haastateltavalle
- lue läpi tapahtumainkulku

Tilanne 1.

Tennisottelua on pelattu pitkään ja hämähä yllättää äkkiä. Pelaaja A hävisi ensimmäisen erän ja on häviöllä myös toista erää. Pelaaja A tietää, että peliä voi jatkaa enää vain noin 5 minuuttia pimeyden takia.

Varmista, että tilanne on ymmärretty.

A. Eri vaihtoehdot ja mahdollisuudet toimia

1. Minkälaisia toimintamahdollisuuksia on pelaaja A:lla?
2. Keksitkö mitä muuta pelaaja A voisi tehdä?
3. Hyvä on, eli sinun mielestäsi pelaaja A voisi
4. Mitä mieltä olet siitä, että pelaaja A
 - a) vetoaa pimeyteen, jotta peli keskeyttäisiin mahdollisimman nopeasti
 - b) luovuttaa omasta puolestaan, lyö läskiksi, jotta peli päättyy äkkiä
 - c) jatkaa pelaamista ja odottaa mitä vastustaja tekee
 - d) pitkittää peliä esimerkiksi kengännauhoja sitomalla

B. Tavanomaisia reaktioita

1. Mitä luulet useimpien pelaajien tekevän tässä tilanteessa?
 - Miksi luulet heidän tekevän niin?

C. Henkilökohtaiset reaktiot

1. Mitä SINÄ tekisit jos olisit vastaavassa tilanteessa?
 - Minkä takia tekisit näin?

Tilanne 2.

Pelaaja A ja B pelaavat erittäin tasaista ottelua. Molemmat ovat voittaneet yhden erän ja kolmannessa ratkaisevassa erässä tilanne on 5-5. Pelaaja A:n kantti ei kestä ja hänestä tuntuu, ettei hän voi voittaa ottelua. Hänen henkinen selkärankansa on murtunut.

Varmista, että tilanne on ymmärretty.

A. Eri vaihtoehdot ja mahdollisuudet toimia

1. Minkälaisia toimintamahdollisuuksia on pelaaja A:lla?
2. Keksitkö mitä muuta pelaaja A voisi tehdä?
3. Hyvä on, eli sinun mielestäsi pelaaja A voisi
4. Mitä mieltä olet siitä, että pelaaja A
 - a) yrittää koota itsensä ja parantaa omaa peliä
 - b) yrittää hermostuttaa vastustajaa hurraamalla hänen epäonnistumisilleen
 - c) alkaa heitellä mailaa ja rähistä
 - d) häviää kunnialla
 - e) teeskentelee, että jokin lihas revähti ja antaa luovutusvoiton

B. Tavanomaisia reaktioita

1. Mitä luulet useimpien pelaajien tekevän tässä tilanteessa?
 - Miksi luulet heidän tekevän niin?

C. Henkilökohtaiset reaktiot

1. Mitä SINÄ tekisit jos olisit vastaavassa tilanteessa?
 - Minkä takia tekisit näin?

Tilanne 3.

Pelaajilla A ja B on vastakkain finaaliottelu tietyssä kellonaikana. Pelaaja A on järjestänyt paikalle tukijoukot saattaakseen pelaaja B:n pelin pois raiteiltaan.

Varmista, että tilanne on ymmärretty.

A. Eri vaihtoehdot ja mahdollisuudet toimia

1. Minkälaisia toimintamahdollisuuksia on pelaaja B:llä?
2. Keksitkö mitä muuta pelaaja B voisi tehdä?
3. Hyvä on, eli mielestäsi pelaaja B voisi
4. Mitä mieltä olet siitä, että pelaaja B
 - a) yrittää olla välittämättä tukijoukoista
 - b) kehottaa heitä olemaan hiljaa
 - c) pyytää kilpailujenjohtajaa hiljentämään tukijoukot
 - d) yrittää hankkia itselleen vielä vahvemmat tukijoukot
 - e) ottaa voimia toisen tukijoukoista, toiselle paineita

B. Tavanomaisia reaktioita

1. Mitä luulet useimpien pelaajien tekevän tässä tilanteessa?
 - Miksi luulet heidän tekevän niin?

C. Henkilökohtaiset reaktiot

1. Mitä SINÄ tekisit jos olisit vastaavassa tilanteessa?
 - Minkä takia tekisit näin?

Tilanne 4.

Sekanelinpeliottelu on meneillään ja A-joukkueen naispelaaja ei pysty puolustamaan verkkoa kovin hyvin. B-joukkueen valmentaja huomauttaa tästä pelaajilleen ja käskää heitä säikäyttämään naispelaajan ja pelaamaan kaikki mahdolliset pallot hänelle. Pelin edetessä B-joukkueen pelaajalla on iskulyöntimahdollisuus, kun A-joukkueen naispelaaja on puolustamassa verkkoa.

Varmista, että tilanne on ymmärretty.

A. Eri vaihtoehdot ja mahdollisuudet toimia

1. Minkälaisia toimintamahdollisuuksia on pelaaja B:llä?
2. Keksitkö mitä muuta pelaaja B voisi tehdä?
3. Hyvä on, eli mielestäsi pelaaja B voisi
4. Mitä mieltä olet siitä, että pelaaja B
 - a) lyö iskulyönnin päin naispelaajaa ja säikäyttää hänet
 - b) lyö iskulyönnin muualle kentällä
 - c) antaa helpon lyönnin naispelaajalle verkolla
 - d) hämää, on lyövinään kovaa, mutta lyökin liron

B. Tavanomaisia reaktioita

1. Mitä luulet useimpien pelaajien tekevän tässä tilanteessa?
 - Miksi luulet heidän tekevän niin?

C. Henkilökohtaiset reaktiot

1. Mitä SINÄ tekisit jos olisit vastaavassa tilanteessa?
 - Minkä takia tekisit näin?

Tilanne 5.

Tärkeä liigaottelu on meneillään pelaajien A ja B kesken. Pelin aikana pelaajalta A katkeaa jänteet mailasta moneen otteeseen, eikä hänellä ole enää mailaa. Pelaajalla B on mukanaan monta samanlaista mailaa.

Varmista, että tilanne on ymmärretty.

A. Eri vaihtoehdot ja mahdollisuudet toimia

1. Minkälaisia toimintamahdollisuuksia on pelaaja B:llä?
2. Keksitkö mitä muuta pelaaja B voisi tehdä?
3. Hyvä on, eli sinun mielestäsi pelaaja B voisi
4. Mitä mieltä olet siitä, että pelaaja B
 - a) antaisi vastustajalleen lainaksi yhden omista mailoistaan
 - b) ei missään nimessä lainaisi mailaansa, vaan vaatii luovutusvoittoa
 - c) lainaa mailaansa korvausta vastaan
 - d) ei sanoisi, että on mailoja

B. Tavanomaisia reaktioita

1. Mitä luulet useimpien pelaajien tekevän tässä tilanteessa?
 - Miksi luulet heidän tekevän niin?

C. Henkilökohtaiset reaktiot

1. Mitä SINÄ tekisit jos olisit vastaavassa tilanteessa?
 - Minkä takia tekisit näin?

Tilanne 6.

Tuomari ei nähnyt selvästi pelaaja A:n ykkösyöttöä ja tuomitsee pallon ulosmenneeksi. Tosiasiassa pelaaja B tietää, että syöttö oli sisällä ja siis läpisyöttö.

Varmista, että tilanne on ymmärretty.

A. Eri vaihtoehdot ja mahdollisuudet toimia

1. Minkälaisia toimintamahdollisuuksia on pelaaja B:llä?
2. Keksitkö mitä muuta pelaaja B voisi tehdä?
3. Hyvä on, eli mielestäsi pelaaja B voisi
4. Mitä mieltä olet siitä, että pelaaja B
 - a) on hiljaa ja hyväksyy tuomion
 - b) ilmoittaa tuomarille, että syöttö oli sisällä, ja antaa näin pisteen vastustajalle
 - c) pyytää tuomarilta kahta uutta palloa, koska ei ole aivan varma oliko syöttö sisällä

B. Tavanomaisia reaktioita

1. Mitä luulet useimpien pelaajien tekevän tässä tilanteessa?
- Miksi luulet heidän tekevän niin?

C. Henkilökohtaiset reaktiot

1. Mitä SINÄ tekisit jos olisit vastaavassa tilanteessa?
- Minkä takia tekisit näin?

Tilanne 7.

Ottelussa pelaajat ovat itse vastuussa oman kenttäpuolensa tuomitsemisesta. Pelaaja A lyö läpilyönnin, joka koskettaa linjaa. Hän ei itse pysty kuitenkaan näkemään palloa hyvin.

Tilanne on 4-5, tasan 40, vastaan pelaaja B:tä viimeisessä ratkaisevassa erässä.

Varmista, että tilanne on ymmärretty.

A. Eri vaihtoehdot ja mahdollisuudet toimia

1. Minkälaisia toimintamahdollisuuksia on pelaaja B:llä?
2. Keksitkö mitä muuta pelaaja B voisi tehdä?
3. Hyvä on, eli mielestäsi pelaaja B voisi
4. Mitä mieltä olet siitä, että pelaaja B
 - a) tuomitsee pallon ulos, saaden ottelupallon itselleen
 - b) tyytyy vastustajan hyvään lyöntiin ja antaa etupallon vastustajalle
 - c) sanoo, ettei pystynyt näkemään palloa, ja pelattaisiin kaksi uutta palloa

B. Tavanomaisia reaktioita

1. Mitä luulet useimpien pelaajien tekevän tässä tilanteessa?
- Miksi luulet heidän tekevän niin?

C. Henkilökohtaiset reaktiot

1. Mitä SINÄ tekisit jos olisit vastaavassa tilanteessa?
- Minkä takia tekisit näin?

Tilanne 8.

Ottelun on määrä alkaa klo 16.00 pelaajien A ja B välillä. Pelaaja A on valmiina kentällä ja odottelee vastustajaansa. Klo on 16.15, eikä pelaaja B ole vielä tullut paikalle.

Ulkopuolinen henkilö ilmoittaa, että pelaaja B on matkalla kentälle ja saapuu noin 10 minuutin kuluttua.

Varmista, että tilanne on ymmärretty.

A. Eri vaihtoehdot ja mahdollisuudet toimia

1. Minkälaisia toimintamahdollisuuksia on pelaaja A:lla?
2. Keksitkö mitä muuta pelaaja A voisi tehdä?
3. Hyvä on, eli sinun mielestäsi pelaaja A voisi
4. Mitä mieltä olet siitä, että pelaaja A
 - a) odottaa, kunnes pelaaja B saapuu
 - b) lämmittelee valmiiksi, ja vaatii, että peli alkaa heti kun vastustaja saapuu
 - c) vaatii W.O.:n, koska vastustaja ei ole paikalla
 - d) vaihtaa pelin ajankohtaa myöhäisemmäksi

B. Tavanomaisia reaktioita

1. Mitä luulet useimpien pelaajien tekevän tässä tilanteessa?
 - Miksi luulet heidän tekevän niin?

C. Henkilökohtaiset reaktiot

1. Mitä SINÄ tekisit jos olisit vastaavassa tilanteessa?
 - Minkä takia tekisit näin?

Liite 2.

Nimi _____

Kirjoita mielestäsi viisi sinulle tärkeintä asiaa urheilussa:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Kirjoita mielestäsi viisi sinulle vähiten tärkeää asiaa urheilussa:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Nimi _____

Kirjoita tärkeysjärjestyksessä viisi asiaa joiden takia harrastat urheilua:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Kirjoita tärkeysjärjestyksessä viisi asiaa joilla on vähiten merkitystä urheiluharrastukseesi:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Liite 3.

INSTRUMENTAALISET ARVOT

”Urheilussa on tärkeää olla:”

1. KUNNIANHIMOINEN: Nähdä kuinka hyvä on.
2. SUVAITSEVA: Pystyä oppimaan toisilta ja olla arvostelematta muita.
3. PYSTYVÄ: Olla taitava ja pelata hyvin.
4. HYVÄNTUULINEN: Iloita, vaikka olisi rankkaa.
5. PUHDAS: Olla siisti.
6. ROHKEA: Olla urhea, eikä antaa periksi paineen alla.
7. ANTEEKSIANTAVAINEN: Hyväksyä toisten virheet, eikä moittia muita pelaajia.
8. AUTTAVAINEN: Tukea ystäviä kentällä ja sen ulkopuolella.
9. REHELLINEN: Pelata reilusti kaikissa tilanteissa.
10. MIELIKUVITUKSELLINEN: Olla rohkeasti luova.
11. ITSENÄINEN: Tehdä omat päätökset kyselemättä muilta.
12. ÄLYKÄS: Miettiä tarkkaan peliä.
13. LOOGINEN: Olla tekemisissään johdonmukainen.
14. HELLÄ: Olla tunteellinen ja välittää muista.
15. TOTTELEVAINEN: Tehdä niin kuin esim. valmentaja tai vanhemmat pyytävät.
16. KOHTELIAS: Kätellä pelin jälkeen, olla hyvätapainen ja kohtelias.
17. VASTUUNTUNTOINEN: Olla luotettava, tehdä työnsä hyvin eikä sählätä.
18. ITSENSÄ HALLITSEVA: Ei menetä malttia, vaikka yllytetään.

TERMINAALISET ARVOT

”Urheilun avulla on mahdollista saavuttaa:”

1. MUKAVA ELÄMÄ: Kauniita vaatteita, auto, rahaa.
2. JÄNNITTÄVÄ ELÄMÄ: Matkustelu, ihmisten tapaaminen.
3. SUORIUTUMINEN: Tehdä jotakin vaikeaa, tuntea olevansa tärkeä.
4. TASA-ARVO: Tulla kohdelluksi kuin muutkin.
5. VAPAUS: Tehdä mitä haluaa, tehdä omia päätöksiä.
6. ONNELLISUUS: Olla tyytyväinen itseensä.
7. TERVEYS: Pysyä terveenä ja hyväkuntoisena.
8. MIELIHYVÄ: Pystyä nauttimaan.
9. PUHDISTAUTUMINEN: Osoittaa olevansa hyvä ihminen.
10. ITSEKUNNIOITUS: Tunne, että on tehnyt parhaansa.
11. SOSIAALINEN ARVOSTUS: Kuuluisaksi ja ihailuksi tuleminen.
12. TOSI YSTÄVYYS: Omata hyviä ystäviä, joista voi iloita ja joihin voi luottaa.
13. VIISAUS: Oppia elämästä.